

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 13.-
NORGE 13.-
DANMARK 15.-
INKL. MOMS

FEBRUARI 1·87

Till sin 60-årsdag har tekn.lic Nils J Lindberg, ordförande 1975-1983 i Numismatiska Föreningen i Finland, hedrats med denna medalj, modellerad av professor Kauko Räsänen. Se s 21 i detta nummer. Foto H Savolainen, Studio Oy.

Svenska officiella belöningsmedaljer **sid 4**

Varianter på Oskar II:s 2-ören **sid 7**

Biskopsmynt från medeltiden **sid 10**

Från Läsekretsen Vart är KMK på väg? **sid 14**

TIDEN GÅR FORT...

Snart är det för sent att lämna in bättre enstaka objekt till vår auktion den 9 april 1987 med visning i Stockholm och Malmö. Kontakta oss därför omgående för ytterligare information, kostnadsfri värdering etc.

Inlämningar mottages även i vår Skånefilial.

JAKOBSGATAN 10, BOX 16256, 103 25 STOCKHOLM.

TEL 08-14 24 40.

ENGELBREKTSGATAN 7, 211 33 MALMÖ.

TEL 040-11 20 26

AUKTIONSVÄRKET
MYNT
AB STOCKHOLMS AUKTIONSVÄRKT

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 23 företag i 11 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskningar – Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlströms Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolsgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Hirsch Mynthandel
Stureplan 4
114 35 Stockholm, tel 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona, tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel
Österlånggatan 15, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5
222 22 Lund, tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset
Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel 08-62 62 61

Norrtälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolsgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 Sthlm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm, tel. 08-11 50 81

Specie Mynthandel HB
Storgatan 19
574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel 08-20 81 20

HB Thörnströms Mynt & Sedlar
Apotekaregatan 8 C
582 27 Linköping, tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Fågelsångsgatan 5, 252 20 Helsingborg
tel 042-11 01 01, 13 67 42

Ingemar Wallin Mynthandel AB
Kungsgatan 4 B 2½ tr, Box 7317
103 90 Sthlm, tel 08-10 00 57, 10 00 58

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Stockholm
tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(tisdag-fredag kl 10.00-13.00)
Svensk Numismatisk Tidskrift:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari-maj och
september-december
Prenumeration: helår 90:-

ANSVARIG UTGIVARE
Nils-Uno Fornander

REDAKTION
Hans Franzén
Madeleine Greijer
(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Torbjörn Sundquist (annonsering)

Manuskriptgranskning

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98 (kl 10-13)

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:-
2:a omslagssidan	1 450:-
omslagets 4:e sida	1 800:-
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:-
2/3 sida (99×214 mm)	850:-
1/2 sida (151×105 mm)	650:-
1/3 sida (47×214 mm)	450:-
1/4 sida (72×105 mm)	350:-
1/6 sida (47×105 mm)	250:-
1/12 sida (47×50 mm)	150:-

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginalt
manus och gärna skiss.
Sändes till SNT,
adress enl. ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck: Ordfront, Stockholm 1987
ISSN 0283-071X

Vårprogrammet 1987

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (riksantikvarieämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Feb	10	Juniorträff med närvarolotteri. Se separat notis.
	18	Källorna till Olov Skötkonungs historia och mynten. Lars O. Lagerqvist berättar.
Mars	10	50 år som myntsamlare. Carl-Axel Lindblom kåserar.
April	8	Svenska kronosedlar samt människor och händelser från den tiden. Lennart Wallén berättar.
	25	Myntauktion i Sessionssalen. Historiska museerna, Stockholm.
Maj	16	Årsmötet. Storgatan 41.
	19	Programmet meddelas senare.

SNF:s kansli

har postadress:

Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g,
114 50 Stockholm.

Telefontid tisdag-fredag 10-13,
tel 08/67 55 98.

Besökstid 10.30- 12.30.

Semesterstängt midsommar - 1
sept.

**KÖP GAMLA
NUMMER ELLER
HELA ÅRSGÅNGER
av MYNTKONTAKT/
SNT - FINNS HOS
KANSLIET 08/57 55 98**

**BEGÄR FÖRTECKNING
ÖVER LITTERATUR TILL
SALU HOS SNF! SKRIV
ELLER RING 08/67 55 98**

Identifiering och
datering av arabiska
mynt 700-1000

Onsdagen den 11 februari kl 18.00
(precis), Frescati, rum D 220 (professor Mats P Malmers doktorandseminarium), Gert Rispling.

David Wretling 1901-
1986

En minnesutställning över Wretlings verksamhet som medaljkonstnär öppnades i december och pågår till mitten av februari. Den kände skulptören, elev till bl a Carl Milles, har gjort ett stort antal medaljer, framför allt porträtt i präglad form. Här visas såväl modeller som de färdiga produkterna.

Denna utställning presenteras utförligare på s 19.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL

kan rekvideras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

Svenska officiella belöningsmedaljer

Av Leif Pahlsson

Medaljer såsom belöningsmedel eller utmärkelsetecken ha först i förhållandevis sen tid systematiskt bearbetats i Sverige. Pionjärarbetet därvidlag är dåvarande kanslisten vid Kungl. Maj:ts Orden fil. dr (och med. kand.) Ernst E. Areens (1882–1943) *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer, heders- och minnestecken från 1500-talet till våra dagar* (Stockholm 1938). Såsom titeln angiver, behandlades endast officiella medaljer etc. (jfr nedan). Fil. dr Bengt Thordeman framhöll i sin recension därav ("Belöningsmedaljernas historia", *Svenska Dagbladet*, 28.8.1938, söndagsbilagan s. 2), att "det skulle vara värdefullt om dr Areen nu ville utsträcka sina forskningar även till de halvofficiella medaljerna, /---/ Ingenstädes kan man inhämta upplysning härom".¹ Samma författare har i en "understreckare" ("Giv åt Stål en penning även..."), *SvD*, 15.12.1942, s. 19) anför: "Frågan kan synas trivial, men det är väl ändå inte alldeles utan sin komik att en nyinrättad medalj, avsedd för vaktmästare och liknande befattningshavare vid en mycket civil statlig institution, bäres i tapperhetsmedaljens ärevördiga band eller att en medalj för förtjänster om hembygdsvården bäres i samma band som svårorden!" Därav torde framgå, att nya tillstånd icke borde givas villkorslöst, utan förutsätta att vissa missförhållanden avhjälpas; sedan dess har i stort sett endast hänt, att i en riksdagsmotion häromåret (1984/85:2327) krävts en enhetlig instans för handläggning av officiella medaljärenden.

Under 1700- och 1800-talen utdelade Kungl. Maj:t ett flertal medaljer med olika inskriptioner och band – ofta Vasaordens gröna – såsom de för jordbruksförtjänster resp näringsinsatser och välgärningar avsedda *Länder fridsamt intagne* (utdelad 1765–1841) och "Iuvat indulgere labori" ("det är hugnesamt att ägna sig åt arbete"; slagen till minne av Vasaordens instiftande och utdelad 1776–1821) samt "För nyttiga uppfinningar" (utdelad 1865) och dess latinska version "Quod inventas

vitam excoluere per artes" ("därför att de genom uppfunna konster gjort livet rikare"; utdelad 1860) m fl, vilka visserligen aldrig upphävts men sedan länge fallit i glömska.² Genom ett kungligt brev 30 maj 1805 instiftades den sistnämnda jämte bla "Handel och slögder" (aldrig utdelad) samt förnyades *För dygdig flit och slögd, Länder fridsamt intagne, Illis quorum* (se nedan) och *Swensk Bergsmans hedersmärke* (se nedan).

Under 1800-talet förlänades ett flertal minnesmedaljer av olika medlemmar av Konungahuset. Bland de mera kända märkas "Memoriae pignus" ("minnesgård"; 1840–1858) och "In sui memoriam" ("till minne av sig [dvs utdelaren]"; 1859–1909).

I det följande bortses från dessa historiska utmärkelser. Det vore såväl missvisande som utan praktiskt värde, att söka inordna dem i ett slags aktuell ordningsföljd. De första officiösa anvisningarna därvidlag ha dr Areen och legationsrådet greve Sten Lewenhaupt (1882–1969), härold vid Kungl. Maj:ts Orden, till upphovsmän, nämligen i den populära handledningen *När och hur böra ordnar bäras* (Eskilstuna 1929, 2. uppl. 1943, 3. uppl. 1953); fr o m 2. upplagan (s. 54) knäsattes ancienniteten, dvs inplaceras efter instiftelseåret, bland de allmänna reglerna. Eljest ha principerna något varierat genom åren, dock så att kungliga minnestecken alltid placerats före ordnarnas riddartecknen, medan ordensmedaljerna ej omnämndes i 1. upplagan för att i 2. upplagan – liksom i hovkamreren fil. kand. Arvid Berghmans (1897–1961) *Nordiska riddareordnar och dekorationer*, Malmö 1949, s. 228 – placeras mellan de av H. M. Konungen personligen (dvs i hovprotokoll) och av Kungl. Maj:t (dvs i konselj) utdelade medaljerna (s. 50–1) och slutligen i 3. upplagan (s. 50) placeras före dessa båda kategorier (alltså såsom huvudprincip vid lika storlek och metall). Fr o m 1957 knäsattes i *Svenska Kungl. ordnar och medaljer* (En översikt), utgiven av sekreterareämbetet vid Kungl. Maj:ts Orden, såsom ny princip – enligt uppgift på konung Gustaf VI

Adolfs personliga önskemål – att "konseljmedaljerna" placerades före hovprotokolls- och ordensmedaljerna i nämnd ordning; denna princip iakttoogs även i de tre utgåvorna av *Ordenskalendern* (1958/59, 1963 och 1969).

Här upprättad förteckning över svenska officiella utmärkelser med aktualitet under innevarande århundrade bygger väsentligen på mitt arbete *Europas ordnar i färg* (den svenska väsentligt utvidgade och omarbetade upplagan av cand. theol. P. O. Hieronymussen, *Europäische ordner i farver*, Köbenhavn 1966). Arbetet var i stort sett klart 1970 med rättelser och tillägg fram till 1973, då projektet avbröts.³ Det bör anmärkas, att Areens arbete (1938) icke upp tog sådana av Kungl. Maj:t instiftade medaljer, som utdelades av statliga myndigheter eller akademier; de måste emellertid betraktas såsom "officiella".⁴ För fullständighetens skull redovisas även krigsutmärkelser, även om endast Krigskorsets placering var förutsedd i 1952 års ordensstadgar (59 §), medan det eljest blott är fråga om förslag från 1951 års krigsdekorationskommitté (KDK 51);⁵ enligt marininstaben betraktas bestämmelserna för Örlogsflottans förtjänsttecken (hederstecken) ej såsom upphävda ehuru de "onekligen är föråldrade".⁶

Till följd av att svenska ordnar fr o m 1975 ej längre förlänas svenska medborgare ha "hovprotokollsmedaljerna" fr o m årgång 1978 av *Hovkalendern* placerats före riddarordnarna. Den inbördes ordningföljden fastställdes 14 febr. 1975, dock så att efter ändring 15 febr. 1980 att gälla fr o m den 1 juli 1980 Serafimermedaljen placeras först. Obsoleta medaljer regleras ej av nu gällande bestämmelser.⁷

Ordningsföljd

Svenska utmärkelsetecken (bröstdekorationer)
Svenska kungl. minnestecken och i hovprotokoll förlänade medaljer placeras till höger om riddartec-

ken. Medaljer (förtjänsttecken) placeras till vänster om Serafimerordens lilla tjänstetecken resp riddar- eller ledamotstecken (Svärdstecken), medalj med Kunglig krona (med företräde för officiell medalj) framför annan medalj samt, inom varje grupp, medalj i guld framför medalj i silver, även om den senare är utförd i större format än den förra. Medaljer av samma metall, storlek och huvudgrupp placeras efter anciennitet, dvs efter instiftelseåret. Officiell medalj i 8:e storleken bäres före grupp 4–8 tillhörande medalj av samma metall i 5:e eller 6:e storleken.⁸

Anm: Under mom 4–10 nämnda kungliga medaljer sammanfattas under benämningen "officiella" medaljer. Samtliga få utan särskilt tillstånd bäras till uniform.

Noter:

¹ Ett ofullständigt urval har dock dr Nils Ludvig Rasmusson sedermera givit i den tillsammans med Thordeman författade vägledningen *Medaljen genom tiderna*. Kungl. Myntkabinettets Medaljsal, Stockholm 1942, s. 54–58 (jfr s. 47–54).

² Torgny Lindgren, "Iuvat indulgere labori [5]. Samma medalj till man och hustru", *Myntkontakt*, nr 2, mars 1982, s. 40–41, dens., "Iuvat indulgere labori. En översikt och ett hittills opublicerat utdelat exemplar", *Mynt & Medaljer* (Stockholm), Lista 38 [B. Ahlström Mynthandel AB], Dec. 1971, s. 3; jfr riksdagsmotion 1984/85:1964. – Karl Löfström, "För nyttiga uppfinningar". En medaljhistorisk studie". *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1961*, Lund 1962, s. 138–147, Thordemans ovan anf. "streckare" (1942); jfr industridep. Dnr 558/1971.

³ Kapitlet "Anvisningar för bärande av ordnar och andra utmärkelsetecken" publicerat i tidskriften *WI W:SEXare* (Falkenberg), 38, nr 3, (juni) 1984, s. 37–43 (med åtta ill.), och nr 4 (okt.) 1984, s. 42–43. Av a.a. föreläg 3. korr delvis i ombrutet skick.

⁴ I motsats till exempelvis Riksantikvarieämbetets förtjänstmedalj, som icke instiftats genom konselj- eller regeringsbeslut utan av myndigheten själv; om denna se kommande uppsats i riksantikvarieämbetets och statens historiska museers årsbok.

⁵ Se förf:s uppsats "Svenska krigsdekorationer", *Meddelande XXXI–XXXII från Armémuseum 1980–82*, Stockholm 1984, s. 207–218 (med statuter för Krigskorset); d.o. "Krigsdekorationer", *Tullens Militära Be-*

fälsutbildningsförenings Tidning (Göteborg), årg. 30, våren 1985, s. 27–31.

⁶ Försvarsstabens 1974-03-28. Fst beteckning PV 980 (statuterna avtryckta i *Meddelande från Armémuseum XXXI–XXXII*, s. 216–7).

⁷ I *Hovkalenderns* "placeringslista" placeras innehavare av Kon:s GM12mkedja närmast efter serafimerriddare sedan årgång 1979, GM18mkedja närmast efter föregående sedan 1980 (medaljerna jäms-tällda – dvs efter tilldelningsår – sedan årgång 1985), samt Kon:s GM12mserafb närmast efter överstar av 1:a graden (motsv.) sedan 1981 (sedan 1982 rentav närmast efter generalmajorer).

⁸ Flera exemplar kunna bäras av samma medalj; så erhöi dansören vid Kgl. Theatern Carl Magnus Stenqvist Gmbg5 1864 och, numera såsom fd materialförvaltare, Gmbg8 1890, medan kontraktsprosten teol. dr Gudmar Hogner i Nyköping hade erhållit Gmbg5 1897 och ånyo 1907; avancemang inom GM/SMnor var rentav reglerat (se t ex domänstyrelsen S.II:1001 d. 26/3 1941 till samtliga överjägmästare).

I nedanstående förteckning uppta-

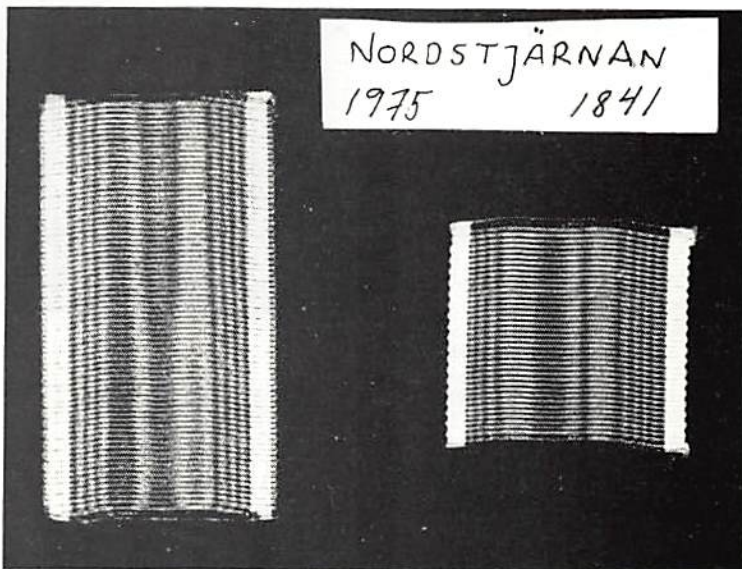
gas i regel ej sådana obsoleta (=föråldrade) utmärkelsetecken, som rimligtvis ej längre ha några nu levande innehavare. (†) betyder att dekorationen – utan att vara formellt upphävd – ej längre utdelas, † att den är obsolet (dvs på grund av sin karaktär endast förlänades temporärt). Metall anges inom parentes (liksom siffror för storlek) efter förkortningen, såframt dylik ej eljest framgår därav. Årtal/datum betecknar instiftande (belagd tillkomsttid), ev. ytterligare nu gällande stadgar/regler (motsv).

1. *Kungliga Serafimerorden* (1748, 1974 6/12 o. 17/12; from 1975 endast utländsk statschef och därmed jämställd – RSerafO/LSerafO (svenskar: RoKavKMO/LoKavKMO)

2. *Krigsutmärkelser* (enligt KDK 51 utredning)

Riddarvärdigheterna med Kungl Svärdsordens stora kors (1788, 1814) – RmstkSOLkl/RmstkSO (= "2 kl"); bäras såsom halskors med bröstdekorationer (svärd)

Medaljen "För tapperhet i krig" (KDK

**BLI MEDLEM I SNF –
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08/67 55 98
tisd–fred 10–13.**

Nordstjärnemedaljen bäres i det år 1974 (from 1 jan. 1975) fastställda ljusst mellanblåa vattrade bandet med gula kanter – Det i kungligt brev den 22 dec. 1841 fastställda högblåa bandet med gula kanter (egentligen kantränder) för konseljmedaljerna, numera regeringsmedaljerna (inkl. För nit och redlighet i rikets tjänst och För förtjänster om utrikesförvaltningen) – här i bredd för medalj av 8:e storleken – hur dessutom blåa stadkanter.

51 förslag) – TM (i guld av 8:e storleken)

Medaljen "Mod och vilja inför fienden" (KDK 51 förslag) – MVM (i silver av 8:e storleken) – båda dessa med Konungens bild på åtsidan och kunglig krona

Kungl Svärdsordens krigskors (1952 22/3 i tre klasser) – SOKrk1kl/2kl/3kl (SO:s band med uppåtriktat svärd, för 1:a klassen högst tre stycken för upprepade förlänning)

3. Kungl minnestecken

† Konung Oscar II:s och Drottning Sofias guldbroloppsminnestecken (1907) – OIIISGtmt (i guld)

† Konung Oscar II:s jubileumsminnestecken (1897) – OII:sJmt, i silver OII:sJSmt

† Konung Gustaf V:s jubileumsminnestecken med anledning av 90-årsdagen (1948 21/5) – GV:sJmtII (i guld)

† Konung Gustaf V:s jubileumsminnestecken med anledning av 70-årsdagen (1928 25/5) – GV:sJmt (i guld)

† Kronprins Gustafs och Kronprinsessan Victorias silverbröllopsmedalj (1906) – GVSbm (i silver)

† Konung Gustaf VI Adolfs minnesmedalj med anledning av 85-årsdagen (1967 29/8) – GVIA:sMM (i silver av 8:e storleken)

† Konung Gustaf V:s minnestecken (1951 16/2) – GV:sMt (egentligen silvermedalj av 8:e storleken).

4. Av Konungen i hovprotokoll förlånade medaljer (nuv bestämmelser 1981 6/10)

Serafimermedaljen (1748, 1974 26/4 angående överförande från ordenskapitlet till riksmarskalksämberet) – SerafM (i guld)

H. M. Konungens medalj ("Hovmedaljen"; 1800? reorg. 1975 14/2) – Kon:sGM12m kedja /12mserafb/8mserafb/8mhb/8 /GM/SM8

H. M. Konungens medalj i specialutförande i anledning av USA:s 200-årsjubileum (1976) – Kon:sGM/SMusa8

Litteris et artibus (1852/3) – GM1eta(8)

Prins Eugen-medaljen (1945 22/6) – EuGM(8)

Prins Carl-medaljen (1946 8/2 utan band i drygt 20:e storleken, reorg. 1975 14/2 med band i 8:e storleken) – CarlGM

5. Kungl riddarordnar (nuvarande stadgar – för SerafO och NO – 1974 17/12, tidigare för alla – utom CXIII:sO – 1952 22/3)

Kungl Serafimerorden (1748) – tjänstecken (riddarvärdighet markeras på bandspänne för alla svenska dekorationer och med bredare band)

(†) Kungl Svärdsorden (1748) – Svärdsordens krigskors (1952) förutses bäras främst (se ovan) – KmstkSO/KSO1kl/KSO/RSO(kl)/RSO2kl (LSO förutsedd)

Kungl Nordstjärneorden (1748, 1974 6/12 o. 17/12 med nytt band för utlänningar och delad riddargrad) – KmstkNO/KNO1kl/KNO/RNO el LNO (1kl) /RNO el LNO2kl

(†) Kungl Vasaorden (1772) – storkorset går före Svärdsordens storkors – KmstkVO/KVO1kl/KVO/RVO el LVO(1kl) /RVO el LVO2kl

Kungl Carl XIII:s orden (1811) – vid markering på bandspänne – RCXIII:sO

Serafimermedaljen (1748) – markeras ej på bandspänne (enligt tidigare ordensstadgar – jfr ovan)

(†) Kungl Svärdstecknet (1850 26/6) – dock ej vid markering på bandspänne – Svm (= "svärdsman")

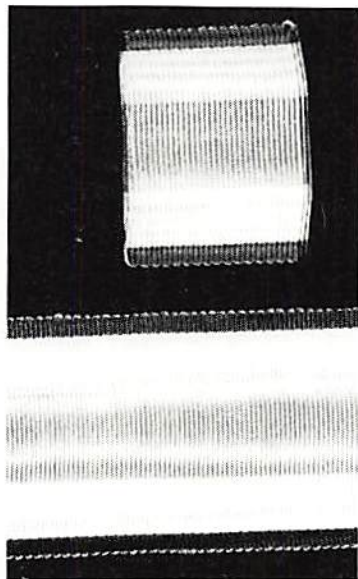
(†) Vasatecknet (1895 12/7 o. – i protokoll – 25/11) – endast för utlänningar – VTn

6. Av Konungen i ordenskapitel förlånade medaljer (jfr mom 4 och 5)

(†) Svärdsmedaljen (1850 26/6 – SvM(8 i silver)

Nordstjärnemedaljen (1986 15/4) – NGM(8)

(†) Vasamedaljen (1895 6/11 o. – i protokoll – 25/11) – VGM8/5/VSM8/5

Prins Carl-medaljen bäres sedan 1975 i ett vitt band med brett gult mittparti och röda kanter (jfr Myntkontakt 1978:4, s 117 – Prins Eugen-medaljens band har istället blåa kanter. Se även Svensk numismatisk tidskrift nr 6/1986, s. 158, om ändrade bestämmelser för två äldre belöningsmedaljer, ursprungligen utdelade "att förvaras").

7. Av regeringen utdelade Kungl medaljer (tom 1974 förlånade av Kungl Maj:t i statsrådet)

(†) För tapperhet i fält eller För tapperhet till sjöss (1789 28/5, i guld 1808 15/5) – GM/SMtf/ts(8)

† För berömliga gärningar i anledning av Spetsbergsexpeditionen 1928 (1928 10/8) – GMbgSpb8/5mserafb (inalles 11 resp 17 ex.)

Illis quorum meruere labores (1785 12/1) – GMiql8mkedja/12/8/5

För berömliga gärningar (1832 30/6) – GMbg 5/SMbg8 (Gmbg 8senast 1927)

Sui memores alios fecere merendo (1805 30/5) – endast för utlänningar – GMsmafm5/SMsmafm8 (GM8 senast 1926)

För mod och rådhighet till sjöss under farofylld tid (1941 10/1) – med ankare på bandet – GMMors(5)

För nit och redlighet i rikets tjänst (1803 17/1, endast GM6 1947 23/5, alternativutmärkelse 1968 19/4; jfr nedan) – GMnor

För medborgerlig förtjänst (1832 30/6) – GMmf18kedja/12/8/SSMmf8

För långvarig och trogen tjänst (1893 24/3 såsom GM5, ehuru äldre =jfr Kon:sGM/SM; nuv inskrift 1941 23/5, bekräftat 1951 19/1) – GMlott (inalles 12 ex)

För omsorgsfull renvård (1897 10/9 ss SM8, 1944 17/3 ss GM5) – GMrenv (inalles 18 GM o 12 SM)

8. I hovprotokoll förut förlånade Kungl. medaljer (av engångskaraktär)

† Gustaf V:s olympiska medalj (1912 26/7) – GV:sOIM (i silver av 8:e storl.)

† Gustaf V:s postföreningsjubileumsmedalj (1924 6/6) – GV:sPostJubM (i silver av 6:e storl.)

† Minnesmedaljen över kolonien Nya Sverige i Amerika (1938 2/4) – Nya SvM (i silver av 8:e storl.)

9. . Av Kungl. Maj:t förlånade ärflika utmärkelser

† Guldvasen till kronprins Gustaf (IV) Adolfs faddrar ur bondeståndet (1778 27/12, ärfdigt 1782 14/5, bekräftat i febr. 1787) – bröstdekoration utan band

† Sven Elfsson-medaljen (1787 16/1, band 1831, senaste tillstånd 1850) – 1 silver av 8:e storleken (Gustaf I:s bild, utan krona)

10. Övriga officiella medaljer, instiftade av Kungl. Maj:t och utdelade av statliga myndigheter och akademier För nit och redlighet i rikets tjänst (1974 26/4; med senaste ändringar 1979 13/9 o. 1981 18/6; fr o m 1975 delegerad till underlydande statliga verk och myndigheter – jfr ovan);

För förtjänster om utrikesförvaltningen (nådigt tillstånd 1976 27/1, instiftad i departementsprotokoll 1976 7/6) – GMutr(6) – Utdelas av utrikesminis-

tern i departementsprotokoll Svensk bergsmans hedersmärke för snille och flit (1756 19/11, 1805 30/5) – SvBmHm (silver av 9:e storleken; med sinnebilder, utan krona, bäres i knapphålskedja) – Utdelas sedan 1882 av Sveriges geologiska undersökning (urspr. Bergskollegium, 1858–1973 Kommerskollegium, 1973–1982 Statens industriverk); 2 ex utdelade 1976 (†) Örlogsflorens förtjänsttecken (1789 6/4 i två grader) fIFtn

† För befrämjad vaccination (1813 5/5, 1818 8/4 tillägg av band i vissa fall) – GM/SMvacc(9)mb/ub – Utdelades av medicinalstyrelsen och upphörde genom tillkomsten av 1916 års vaccinationslag (senast med Gustaf V:s bild, utan krona)

† Kungl. Vetenskapsakademiens silvermedalj (1871 29/12; med Akademiens sinnebild, utan krona) – Av engångskaraktär (7:e storleken)

Kungl. Universitetets i Uppsala medalj För trohet och nit (1928 26/10; Gustaf II Adolfs bild och med kunglig krona) – UUGM(8)

Kungl. Musikaliska akademiens förtjänstmedalj "För tonkonstens främjande" (1944 13/10; akademiens sigill och kunglig krona) – MA:sGM(9)

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademiens Gustaf Adolfsmedalj (1949 30/6; Gustaf II Adolfs bild och kunglig krona) – HA:sGAM (i guld av 8:e storl.)

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademiens förtjänstmedalj (närdigt tillstånd 1967 7/2; Gustaf V Adolfs bild och kunglig krona) – HA:sFGM (i guld av 8:e storl.)⁹

Kungl. Vetenskapsakademiens förtjänstmedalj, benämnd "Konung Carl XVI Gustafs medalj" (närdigt tillstånd 1974 13/2)

Intressanta varianter på Oskar II:s 2-ören

Av Christian Hamrin

Uppmärksamma samlare upptäcker då och då varianter i sina samlingar som de sedan förgäves försöker finna i våra vanliga värderingsböcker. Intresset för varianter är och har alltid varit stort bland samlare. Desto märkligare är det att forskningen på detta område varit så begränsad och spordisk, och att kunskapen om varianter fortfarande i stort är en vit fläck på den numismatiska kartan. Det är min förhoppning att denna artikel ska lyfta några slöjor samt bidra till en ny syn på Oskar II:s tvåöringar.

På åtsidan finner man åtskilliga varianter 1874–1905. I och med

unionsupplösningen 1905 gjordes en helt ny åtsida som präglades 1906–7. På denna senare finns inga varianter varför jag lämnar den utanför denna artikel.

1. Om vi börjar med åtsidans krona så finns den i tre olika utföranden mellan 1874–1905. Om man benämner de tre kron typerna efter det första året de förekommer så kan man tala om 1874, 1881 respektive 1889 års kron typer. Man kan bland annat skilja dem åt genom att räkna pärlorna i kronbågarna från vänster till höger vilket ger följande uppställning:

Kron- typ	Pärlor i kronbågen	Förekomst
1874	5-7-4-7-5	1874-91
1881	4-7-3-7-4	1881-83
1889	5-7-4-8-6	1889-90
	och	1892-1905

De tre kron typerna skiljer sig även i många andra detaljer såsom riksäpplets storlek, kronbågarnas form m m.

2. Korset på kronan varierar betydligt i utförande:

A) 1874–78: Något spetsvinkligt kors med förhållandevis kraftig vertikal arm. På alla mynt med kort text.

B) 1877–88: Rätvinkligt likformigt kors. Från och med 1881 i smalare och tunnare utförande.

C) 1879–91: Spetsvinkligt likformigt kors.

D) 1889–90: Rätvinkligt kors med mycket kraftig horisontell arm.

E) 1892–98: Mycket litet kors, något spetsvinkligt.

F) 1898–1905: Stort spetsvinkligt kors med kraftig horisontell arm.

3. Åtsidans text finns i två utföranden:

A) 1874–78: Kort text med små bokstäver som upptar cirka 1/3 av periferin.

B) 1877–1905: Lång text med större bokstäver som upptar nästan halva periferin.

4. På fransidan finns två typer av sveakronor:

A) 1874–1901: Sveakronor med låga mittblad.

B) 1900–1907: Sveakronor med höga mittblad.

5. Bokstaven R i öre finns i två utföranden 1899–1901 nämligen med lång respektive kort spets i nedre högra hörnet.

6. Följande varianter finns på årtalssiffrorna:

A) 1875–76: 8 och 7 breda och smala.

B) 1893: Två olika treor.

C) 1884 och 1894: Öppen och "sluten" 4:a. Den slutna fyran beror förmodligen på en trasig puns.

D) 1898: Två olika nior.

E) 1900: Ovala och runda nollor.

7. Omputsade årtal:

A) 1875: 5 på 4

B) 1876: 6 på 5

C) 1879: 9 på uppochnervänd 9

D) 1881: Sista åttan på en etta

E) 1890: 90 på 89

F) 1906: 6 på 5

För övrigt kan nämnas att en stor del av 1886 års tvåören har ett extra kors på riksäpplet i kronan. Det

a

b

c

2 öre från Oskar II. a. typen 1874–91. b. typen 1881–83 och c. typen 1889–90 och 1892–1905. Förstorade. Foto författaren.

kan vara svårt att urskilja i normal kvalitet.

Det är fullt möjligt att det kan finnas ytterligare varianter. Det är tänkbart att det kan finnas tex 1891 med 89 års krontyp, eller kanske 1892 med 74 års krontyp. För den intresserade finns här rika möjligheter till nya upptäckter. Lycka till!

En svensk örtug påträffad i Tyskland

Sommaren 1986 påträffades en liten myntskatt i en ort som heter Luhdorf, distrikt Harburg, och som ligger söder om Hamburg. Den består av 138 nordtyska wittenmynt och en örtug. De förra fördelar sig på följande städer: Hamburg 13, Kiel 4, Lübeck 13, Lüneburg 5, Rostock 29, Stral-

sund 48 (och ett fragment) samt Wismar 25.

Wittenpräglingen under 1300-talet i Nordtyskland utgör det första försöket att producera en myntnominal utöver den gängse pfennigen; witten motsvarade värdet av 4 lybska pfennige. Alla fyndexemplaren härstammar från perioden mellan 1365, då den nya nominalen infördes, och 1379/81, då det vendiska myntförbundet grundades – genom ett då taget beslut försökte hansestäderna att reglera sitt myntväsen och införa en mera enhetlig prägling.¹

Av särskilt intresse i detta sammanhang är förhållandet, att man bland dessa fyndmynt också påträffat en svensk örtug, slagen för konung Albrekt (1364–89).

Det rör sig om en örtug av den första typen (3 kronor/kors), som sannolikt präglades i Stockholm (Lagerqvist s. 107f., IAa1).² Exemplaret väger 1,18 g. Dateringen av de tidiga örtugarna framgår därav, att de uppenbarligen imiterar

Ett nött exemplar av den äldsta svenska örtugen, påträffad i Tyskland 1986. Skala 2:1. Helms-Museum, Hamburg-Harburg.

AUKTION 35

9–10 maj 1987

OBS! Ändrat auktionsdatum
(tidigare 4–5 april) innehåller bl a det sista ur

GUNNAR EKSTRÖMS

samling ca 400 nr

(Sverige, Pommern, Reval, Sedlar, Guldmedaljer)

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Kungsgatan 28–30

Box 7662, 103 94 STOCKHOLM

tel. 08/14 02 20, 10 10 10

de första wittenmynten, och att de därför inte kan ha slagits förran efter 1365. Det tidigaste daterbara svenska fyndet (från det vid denna tid danska Falsterbo) tyder på, att präglingen måste ha tagit sin början redan före 1368.³ Skatten från Lohdorf kan knappast bidra till en närmare precisering, eftersom den förmodligen grävts ner någon gång efter 1371 och högst sannolikt före 1381. Den bekräftar alltså endast att den tidigaste örtugen börjar förekomma ungefär samtidigt som de äldsta wittenmynten. Noteras bör, att exemplaret är nött av viss cirkulation.

Örtugar från Albrekt av Mecklenburgs svenska regering är sällsynta i tyska myntfynd. Endast i de två sena mecklenburgska skatterna från Glasow (efter 1389?)⁴ och Lelkendorf (efter 1389?)⁵ förekom bland ca 600 witten en enda örtug (typ Lagerqvist s. 107f., IAA1) respektive bland ca 1100 witten två örtugar (typ Lagerqvist s. 108f., IAb2/3 och 4).

Exemplaret från Lohdorf bör därmed vara det tidigaste och avlägsnaste belägget för ett fynd av en örtug i Tyskland.

Skatten från Lohdorf tillsammans med det kärl i vilket den påträffades befinner sig i Helms-museet, Hamburgisches Museum für Vor- und Frühgeschichte i Hamburg-Harburg. En utförlig publikation av fyndet kommer att inflyta i häfte 33/35 av Hamburger Beiträge zur Numismatik. (Författaren tackar L. O. Lagerqvist för översättningen.)

Gert Hatz

1 Allmänt: W. Jesse, Der Wendische Münzverein, *Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte* N.F.6. Lübeck 1928 (Nachdruck Braunschweig 1968). – R. Sprandel, Das mittelalterliche Zahlungssystem nach hansisch-nordischen Quellen des 13.–15. Jahrhunderts, *Mono-graphien zur Geschichte des Mittelalters* 10, Stuttgart 1975. – G. Stefke, Silbergeld-Probleme im westlichen Ostseeraum ca. 1380–ca. 1430, *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1981, s. 58–89. – B. Kluge, Die Wittenprägung in Mecklenburg/Pommern und ihr Anteil am Geldverkehr des Ostseeraumes im 14. und 15. Jahrhundert, *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1981, s. 90–106. – Betr. wittenpräglingens början, se framför allt: P. Berghaus, Phänomene der deut-

schen Geldgeschichte des 14./15. Jahrhunderts im Ostseegebiet, *Acta Visbyensia* 4, Visby 1973, s. 81–115, s. 88ff. – J. St. Jensen, Møntfundet fra Kirial på Djursland, *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1970, s. 37–168, s. 149f.

2. L.O. Lagerqvist, *Svenska mynt under vikingatid och medeltid (ca 995–1521) samt gotländska mynt (ca 1140–1565)*, Stockholm 1970, s. 107f. – L.O. Lagerqvist, Art. Örtug/Sverige, i: *Kulturhistoriskt Lexikon för Nordisk Medeltid* 21, Malmö 1977, sp. 20–31.
3. B. Hemmingsson, Albrekt av Mecklenburgs första örtugmyntning, i: *Festskrift til Jørgen Sömod*, utgiven av M.E. Mortensen, København 1984, s. 83–88.
4. C.F. Lisch, Der Münzfund von Glasow, *Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde* 33, 1868, s. 184–187.
5. O. Oertzen, Der Wittenfund von Lelkendorf, *Berliner Münzblätter* 23, 1902, s. 105–108.

FRÅN KUNGLIGA MYNTKABINETTET

I slutet av år 1986 öppnade Historiska Museet i Stockholm en utställning om biskopar från Bremen, vilkas medeltida textilier mm konserverats av museets experter.

Kungl. Myntkabinetttet passade på att i sin medaljsal ställa ut ett urval brakteater, präglade för samtida tyska biskopsdömen – ett initiativ som är värt allt beröm. Dessa brakteater från 1100- och 1200-talen hör till det mest utsökta i den tidens europeiska myntning och är en sann fröjd för ögat.

Det är sådana här "stjärnskott" från KMKs sida, som ger den konstintresserade stockholmare ytterligare ett "russin" i hans vandring mellan huvudstadens gallerier och museer. Vilka skönhetsupplevelser, som KMKs lagerskåp gömmer, ger denna utställning verkligen utsökta prov på! Varför inte i den stora medaljsalen permanent ställa upp de pyramidformade montrar, som anskaffades till 1985 års FIDEM-utställning, och låta KMKs personal "leka" i dessa utrymmen och däri presentera delar av vars och ens specialiteter? Det finns ju även – som nu var fallet – aktuella händelser, som

kan inspirera till en liten exposition.

Denna utställning presenteras på s 10 i detta nr av SNT.

NUF

Nya lagar om ädelmetaller

- Den statliga kontrollstämpeln av ädelmetaller blir frivillig.
- Silverarbeten behöver inte ansvarsstämpas av tillverkare eller importörer.
- 14 karat, i stället för nuvarande 18, räcker som finhalt för guldarbeten.

Bestämning av volym och vikt avregleras jämfört med nuvarande bestämmelser.

Detta har riksdagen beslutat med anledning av propositionen 1986/87:8. (SFS 1986:985.)

Oppositionen hade inget att invända mot ändringen i lagen om bestämning av volym och vikt. Däremot framfördes kritiska synpunkter mot den nya lagen om handel med ädelmetaller. I sex motioner (m, c, s, fp) samt en reservation (vpk) föreslogs att vissa delar av regeringsförslaget skulle slopas.

Birthe Sörestedt m fl (s) avstyrker lagförslaget i sin helhet. Moderaterna stödjer den allmänna inriktningen av regeringens förslag. Men partiet vill att svensktilverkad arbeten skall kunna skiljas från importerade. Moderaterna tycker också att ansvarsstämplingen av silverarbeten skall vara obligatorisk. I det sistnämnda kravet instämmer centern, som dessutom vill att den nuvarande lägsta finhalt för guld (18 karat) behålls. Motiveringen till det är att en sänkning av finhalten skulle kunna medföra en ökad risk för nickelallergier.

Vänsterpartiet kommunisterna skrev i sin reservation att förslaget inte innebär någon reell förenkling. Vänsterpartiet tycker inte att det finns någon anledning att slopa den nuvarande ädelmetallkontrollen.

Riksdagens majoritet anser dock att de intressen, som sägs bli lidande genom lagändringen, bäst tillvaratas genom branschens egna åtgärder.

TS

Biskopsmynt från medeltiden

I samband med den märkliga utställningen i Historiska museet om Årkebiskoparna från Bremen har Kungliga Myntkabinetet i medaljsalen arrangerat en utställning (från 18 december), som visar biskopsmynt från medeltiden. Den bygger helt på material ur KMK:s egna samlingar: dels mynt från vikingatida och även senare skattfynd, dels den systematiska samlingen av tyska mynt, och sist – men inte minst – ett svenskt 1800-talsfynd av tyska brakteater från 1100-talet.

Från Bremen denna tid fanns inte mycket att hämta av numismatisk karaktär – blott fyra Bremenmynt finns med i utställningen – från andra myntorter, t ex Erfurt, Halberstadt och Magdeburg är materialet desto rikare.

Svensk biskopsmyntning representeras av ett par brakteater med biskopshuvud (Östra Aros, d v s Uppsala) från tidigt 1200-tal ur ett kyrkogårdsfynd i Blidsberg, Västergötland.

Biskopar hade i högmedeltidens tysk-romerska rike mestadels egen mynträtt. Rätten att prägla mynt utdelades av kungen eller kejsaren till de herrar som efter feodalt mönster styrde rikets många delstater, hertig- och biskopsdömen.

Mynträtt gav makt – ekonomisk, politisk och religiös.

Biskoparnas mynträtt vittnar om att de hade viktiga roller i det komplicerade maktspelet som under denna tid ägde rum mellan påve och kejsare, kulminerande i den sk investiturstriden på 1000-talet. Striden gällde kungens eller kejsarens rätt att själv och utan medverkan från påven utnämna kyrkliga dignitärer såsom biskopar och abboter, samt därvid bekläda dem (latin: *investire*) med symboliska insignier: stav, handskar, ring, etc. Med det kyrkliga ämbetet följde också världsliga förläningar, som var bundna till kungamakten och avsedda att stärka denna.

Biskoparna kom oftast från de högättade och med kungahuset besläktade familjerna.

De första biskopsmynten präglas vid mitten av 900-talet i Strassburg, Augsburg, Köln, Trier, Hal-

berstadt, Erfurt och andra biskopsdömen. Till att börja med står biskopens namn tillsammans med kungens eller kejsarens. Senare, under 1000-talet, står allt oftare biskopen som ensam myntherre.

De vikingatida skattfynden i Sveriges jord innehåller i den stora mängden av tyska mynt också åtskilliga som präglats för biskopar.

Under 1100-talet övertas den biskopliga mynträtten formellt av domkapiteln – men fortfarande räknas biskoparna som myntrerrar.

Vid sidan av biskopsdömena ökar även klostrens makt och betydelse; också abboter och abbedissor förlänas rätten att prägla mynt.

Östersjöländernas vikingatida skattfynd bär som bekant vittne om en massproduktion av tyska silvermynt. Präglingarna är ofta dåliga från teknisk synpunkt men motiven rika på variationer. Myntens symboler av politisk och religiös art följer kända förebilder. Latinska inskrifter nämner myntherre och myntort. Nötning ge-

nom cirkulation, probermärken, delning och tusen års vistelse i jorden gör många av mynten svåra att bestämma.

Vid slutet av 1000-talet avtar fyndmängden. I början av 1100-talet sker – framför allt i de nordöstra delarna av Tyskland – en märkbar förändring i myntens utseende genom en tillverkningsmetod som innebär att mynten präglas på bara en sida.

Dessa mynt kallas brakteater

Magdeburg. Årkebiskop Hartwig (1079–1102) med mitra, kräkla och liljespira. Foto ATA (samtliga bilder).

Quedlinburg. Abbedissan Beatrix II von Winzenburg 1130–1160. De furstliga abbedissorerna lät sig avbildas med samma attribut och omgivning som en abbot.

(av latinets *bractea* = tunt metallbleck). Vikten är oftast mindre än 1 g. Diametern kan gå upp till ca 5 cm; ytan ger därför utrymme för en rik konstnärligt formad bildframställning.

Under en kort period, ca 1150–1180, når brakteatkonsten sin högsta nivå. Till form och innehåll är den besläktad med den småkonst ("Kleinkunst") av romansk-byzantinsk karaktär som vi möter i tidens bokmåleri, sigill, elfenbens- och guldsmedsarbeten. Individuella mästarhänder går att spåra i dessa utsökta konstverk. Yrket utövades till stor del av vandrande stämpelnidare och guldsmeder, som fick sina uppdrag av furstehov och biskopsdömen.

Täta indragningar och nypräglingsringar av mynt, gångbara inom starkt begränsade områden, gav dessa konsthantverkare ständig sysselsättning. En av dem finns namngiven genom signatur: LU-TEGER, verksam bl a i Fulda. En annan är "Halberstadtmästaren", i tjänst inte bara hos biskopen av Halberstadt och abbedissan av Quedlinburg utan också hos mark-

greven Albrecht der Bär i Anhalt och andra närliggande grevskap.

Båda dessa mästare finns representerade i den del av vår utställning, som bygger på ett sydsvenskt fynd och speglar en i tid och rum begränsad höjdpunkt i myntkonstens historia. Vid slutet av 1100-talet sjunker de tyska brakteaternas konstnärliga kvalitet märkbart.

Mer än 400 myntorter fanns i det tysk-romerska riket vid mitten av 1100-talet. Brakteater präglades på ett flertal platser, framför allt i städer med biskopsäten, t ex Bremen, Erfurt, Merseburg, Magdeburg, Mainz och Halberstadt.

Varje kyrka hade sitt skyddshelgon, "Schutzpatron", som avbildades med speciella attribut eller martyrredskap, ibland tillsammans med biskopen i full ornat och med alla insignier. Omgivningen bestod ofta av romanska arkitekturelement: runda valvbågar och portaler, torn med kupoler – ibland en hel kyrkobyggnad. En del brakteater är utan text, andra ger namnen på både helgon, biskop och myntort.

"Stephanuspennig" från Halberstadt

Stefanus var ett av medeltidens mest dyrkade helgon. Han ansågs vara kristendomens förste martyr; för sin kristna tro och predikan drevs han av motståndare ut ur Jerusalem och stenades till döds. I korstågens tidevarv blev Stefanus skyddshelgon för många städer och kyrkor, t ex Domen i Halberstadt.

Stenar som symbol för hans martyrium brukar finnas med på bilder av den helige Stefanus. Legenderna om hans gestalt är otaliga, hans minne överlevde reformationen och firas även i den protestantiska kyrkan.

På flera av utställningens brakteater, ser vi Stefanus i olika situationer, ofta tillsammans med biskopen av Halberstadt.

Konstnär var den för oss anonyme "Halberstadtmästaren". Med hjälp av tidens sofistikerade bildspråk beskriver mynten ibland historiska händelser eller symboliserar sakrala handlingar och kyrkopolitiska situationer. Ett belysande exempel är de två brakteater, där vi ser biskop Ulrich knäböja framför Stefanus, först med en segerfana i handen, sedan med

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 10243 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

"Stephanuspennig" präglad i Halberstadt troligen efter 1170 för någon av biskoparna Gero eller Ulrich.

Brakteat präglad i Halberstadt efter 1170 för biskop Gero (1160–77). Biskopen knäböjer framför sin skyddspatron den helige Stefanus. Överst i bildfältet ser man Halberstadts romanska domkyrka med ett fristående Mariakapell. Domen invigdes 1171 och förstördes då Henrik Lejonet från Braunschweig 1179 härjade staden. Denna Stephanuspennig visar den enda existerande bilden av kyrkobyggnaden i dess dåvarande gestalt. (Förstorad).

en kräkla. På båda bilderna håller han ett språkband med en förkortad text, som bör uttolkas "PAPA ALEXANDER SANCTUS DOMINUS NOSTER" (påve Alexander vår helige Herre). I Rom konkurrerade efter 1159 två påvar om makten: Victor IV och Alexander III. Biskop Ulrich i Halberstadt tillhörde den minoritet som höll på Alexander. Detta kostade honom hans biskopsstol som i stället upptogs av Gero under tiden 1160–77. Schismen varade nämligen till 1177, då kejsaren slöt fred med påve Alexander III. Den därigenom återupprättade Ulrich fick då sitt biskopsdöme tillbaka och just denna slutliga seger för Ulrich är det som skildras på de båda brakteaterna.

Moritzpennig från Magdeburg
Ärkebiskopen av Magdeburg var Tysklands *primas*. Under en lång följd av år, 1152–1192, innehades ämbetet av Wichmann von Seeburg, som var en storartad myntherre. Han och hans domkapitel sysselsatte stämpelsnidare både i Magdeburg och Halle med nypräglningar av brakteater varje halvår.

Skyddspatron för Magdeburg var den helige Moritz (Mauritius). Enligt legenden var han anförare för en kristen legion från Thebe i Egypten. Vid ett av de galliska fälttågen under den romerske kejsaren Maximianus i slutet av 200-talet hade den thebanska legionen vägrat att offra åt avgudarna och mejades då ned till sista man av den romerska hären. Den grymma händelsen som blev så många kristna soldaters martyrdöd har ofta skildrats i konsten. Anföraren, den helige Moritz, fick stå som symbol för den kämpande kristendomen och ett ideal för högmedeltidens korsridare. Han avbildas på brakteaterna ("Moritzpennig") som krigare och härförare med titeln "DUX" = hertig. Hans afrikanska ursprung beskrivs med krulligt hår runt hjässan. Han bär omväxlande rustning och vapen eller kristna

Brakteat präglad i Halberstadt efter 1177. Framför den helige Stefanus och med segerfana i handen knäböjer biskop Ulrich, som återerövrat sitt biskopssäte. På ett språkband hyllas påven Alexander III.

Moritzpfennig präglad i Magdeburg för Ärkebiskop Wichmann 1152–1192.

Stephanuspennig, präglad i Halberstadt. Den helige Stefanus ligger stenad på marken, medan änglar för hans själ till himlen.

symboler för tro, martyrskap och seger.

Ur konsthistorisk synpunkt står dess brakteater i en särklass. Särskilt de av Halberstadtmästarens hand visar en raffinerad bildkomposition, en finess i gestalternas hållning och en innerlighet i uttrycket – allt karakteristiskt för tidens religiositet och livssyn såsom vi möter dem i andra konstarter, text dikt och musik.

Under några decennier hade de förutsättningar existerat som samverkade till denna egenartade blomstringsperiod i myntkonstens historia. På 1200-talet präglas i Nordtyskland brakteater av mindre storlek och lägre konstnärlig kvalitet (Bremen, Lübeck, Mecklenburg, Pommern, etc). Med dem som förebilder utvecklas sedan den skandinaviska brakteatpräglingen.

Elsa Lindberger

Litteratur:

Buchenau H, Der Brakteatenfund von Gotha (1900). München 1928

Gaettens R, Deutsche Brakteaten des 12. Jahrhunderts aus einem schwedischen Funde des 18. Jahrhunderts. Blätter für Münzfreunde und Münzforschung, Lübeck, B XXIII 3/1963

Kluge B, Brakteaten. Leipzig 1984

Kluge B, Schriftbrakteaten der Halberstädter Bischöfe Gero und Ulrich 1170–1177/78, Hikuin 11, Højbjerg 1985.

Mertens E, Sammlung Arthur Löbbecke, Deutsche Brakteaten. Halle 1925

FRÅN LÄSEKRETSEN

Vart är Kungl.

Myntkabinettet på väg?

I nr 8/1985 av Myntkontakt skrev jag under rubriken "Sven Svensson i givartagen" med anledning av att 400 st. av Svenssons personmedaljer överlämnats till KMK bl a följande: "En påspädning av 400 objekt är inte ett negligerbart antal – även om det synes så. — Vilken repetition i svenskt samhällsliv ger inte denna 'histoire métallique'! Vilken fin presentation av våra medaljgravörer! Varför tar inte KMK tillfället i akt med en separatutställning? — Vill KMK leva vidare, så måste man mer än hittills appellera till presumtiva besökarens intresse och visa, att man är en 'levande' institution, där donationer tas emot med sann och bestående uppskattning." Nå, vad har blivit av detta? Ja, under några veckor i maj och juni månader 1986 radade KMK upp de 400 medaljerna i fyra glasmontrar mitt på golvet i medaljsalen – utan texter vid medaljerna, men med Svenssons porträtt på en stående skärm. Var inte detta brist på hänsyn?

I första hand mot minnet av den man som genom den av hans samlargärning skapade numismatiska stiftelsen under – mänskligt att döma – all framtid kommer att göra numismatiken ovärderliga tjänster. För Svensson-stiftelsen hade det självfallet varit en hederssak att ge KMK de ekonomiska resurser som kunde erfordras för att skapa en utställning, som lockade publiken. Stiftelsen har sett alltför många Svensson-gåvor vandra direkt in i förrådsskåpen för att inte ett nytänkande vore på sin plats. En "pangutställning" hade egentligen varit fullt berättigad med tanke på den kortfattade redovisning, som KMK lämnade om gåvan i sin årsberättelse.

I andra hand mot medlemmarna i den förening (SNF), som genom omständigheternas makt nödgats avstå från de skatter, som glädde Sven Svenssons samlarhjärta. Ingenting gjordes för att bereda dem tillfälle att bese utställningen.

I tredje hand – och egentligen

Sven Svensson. Färgkrititeckning av R Ljunggren 1966 efter foto. Reprofoto ATA.

den viktigaste – mot den allmänhet, som händelsevis under de här veckorna kom in i KMKs utställningslokaler. Att som skedde placera ut medaljerna utan textlappar, som kunde ge upplysningar om medaljgravörer och de porträtterade – som fallet är i den permanenta utställningen och andra pågående tillfälliga utställningar i samma sal – stämmer inte med den moderna trenden i museivärlden, så att man måste allvarligen fråga sig, vad som egentligen föresvävat KMK. För vilka var utställningen avsedd?

I dessa tider, då statens "osthyvelsprincip" slår hårt mot kultursektorn och då staten genom kulturrådet översett hela museiverksamheten för en omprövning av

den statliga museipolitiken, är det betänkligt att KMK så lite förstår vad som ankommer på detsamma i kulturupplysningens tjänst.

Nils-Uno Fornander

Svar:

En enkel replik vore naturligtvis att i detta offentliga meningsutbyte mellan två personer, som sitter i samma styrelse (Svenssons), svara med att vi trodde, att en enkel utställning var bättre än ingen alls. Jag skall inte trötta läsarna med att räkna upp allt som upptog vår tid i våras och jag tycker nu – men det är kanske så dags – att vi skulle ha avstått från denna alltför "upprådande" presentation till förmån för en senare exposition, när även de

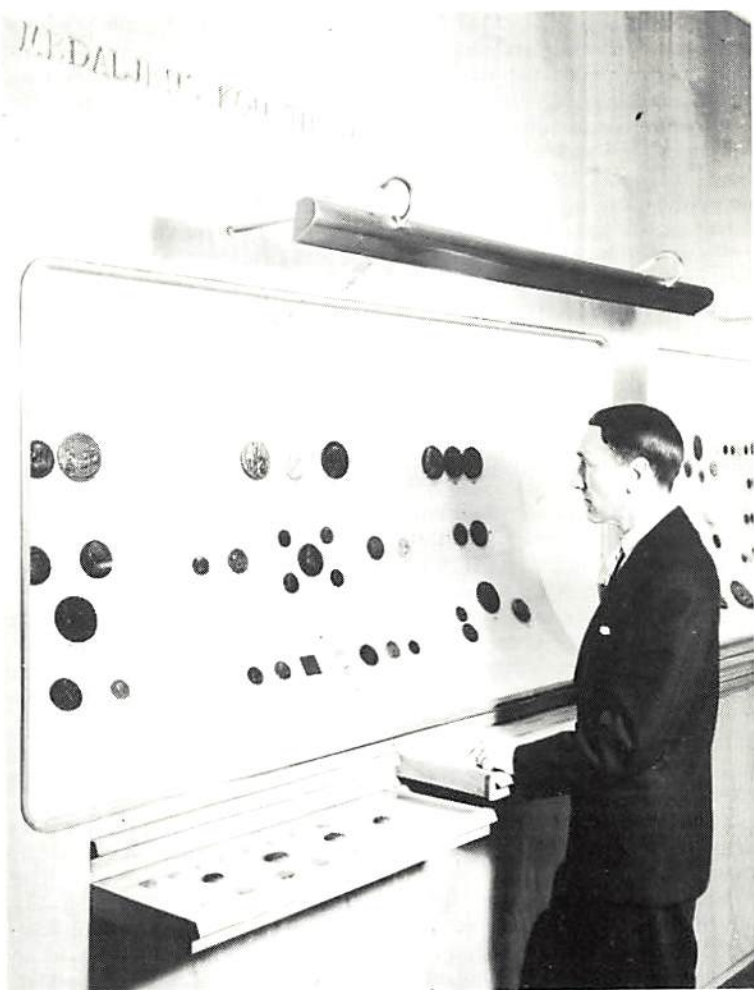
kungliga medaljerna överlämnats.

Emellertid måste jag gå in litet djupare på frågan om Svenssons samlingar och stiftelsen, eftersom jag dels har dubbla uppgifter – chef för KMK och ordförande i stiftelsen – dels har varit med längre än någon annan ännu aktiv som befattar sig med denna synnerligen viktiga fråga.

När Svensson gjorde sin donation 1928 fanns ingen mynt- och medaljutställning värd namnet i Stockholm. Meningen med donationen – som också innefattade en penningssumma – var att SNF skulle skaffa sig en lokal, där förvara samlingarna och ställa ut valda delar av dem. Så skedde också. Några år senare kom som bekant en depression, föreningen förlorade huset och större delen av kapitalet. Nu fanns äntligen återigen ett aktivt myntkabinett under Bengt Thordemans och Nils Ludvig Rasmussons vård, to m en utställning i ett rum i Nationalmuseum. De husvillan samlingarna deponerades i Kungl Myntkabinettet. Kort därefter avgick styrelsen i sin helhet och en ny tillträdde med Thordeman som ordförande och Rasmusson till sekreterare. Härmed inleddes en period av "symbios" mellan KMK och SNF, som i stort skulle vara till slutet av 1970-talet, och på sätt och vis ännu existerar.

I slutet av 1930-talet flyttade riksantikvarieämbetet och historiska museet med KMK till sina nya lokaler på Narvavägen/Storgatan. Först av alla öppnade KMK ett utställningsrum (1942): Thordemans och Elias Svedbergs (som arkitekt) epokgörande medaljsal, 1945 och 1958 följda av resp svenska myntsalen och Sveriges besittningsmynt. I alla dessa utställningar finns föremål ur Svenssons samlingar – denna och riksbankens depositioner har varit av utomordentlig betydelse.

Svenssons samling förvarades i ett låst rum och det kunde inte vara någon större mening i att ordna utställningar av föremål exakt lika dem som redan fanns i salarna. Det skulle då ha varit polletterna, men intresset för dylika var lika svalt i SNF som i KMK under dessa år. Givetvis var materialet tillgängligt för alla forskare, amatörer eller andra, och många är de

Medaljsalen i Kungl Myntkabinettet och Bengt Thordeman, kort efter öppnandet 1942. Foto ATA.

foton som togs under dessa år. Men totalt sett kan man lugnt säga, att föreningens intresse för Svenssons samlingar var näst intill obefintligt; under de år jag tjänstgjorde som amanuens/antikvarie (1951–62) tittade kontrollanten inte en enda gång in i rummet där de förvarades. SNF:s ordförande = chefen för KMK ville inte att man tog upp saken, den var ömtålig.

Så kom en kris inom styrelsen 1961 och vi fann oss plötsligt ha Bertil af Klercker som ordförande. På initiativ av Ernst Nathorst-Böös tog man upp frågan om en permutation av Svenssons testamente, så att samlingarna inte skulle bli liggande som ett "dött kapital" – samma tanke som Wera Ekström hade när hon lät sälja sin makes svenska samling.

Efter diskussioner med JK-ämbetet, som då handhade permutationer, avfattades en skrivelse som så småningom ledde till ett förslag till beslut, vilket gick från ämbetet till såväl SNF som KMK på remiss. Jag själv hade då lämnat KMK men satt kvar i SNF:s styrelse; KMK:s chef Rasmusson hade däremot återkommit som föreningens ordförande. Mycket av vad som står i beslutet bygger på det förhållandet, att Vitterhetsakademien då var chef för hela institutionen och att, som sagt, KMK och SNF levde i "symbios". SNF hade ju inga egna lokaler, de tillhandahölls av KMK, annars skulle man säkert inte ha sålt Svenssons bibliotek. Remissvaret fick dock på mitt förslag igenom en ändring – eftersom Svensson gjort

sin donation till SNF, borde föreningen ha majoritet i styrelsen. Den 11 juli 1963 meddelade K. Maj:t sin permutation och uppbyggnaden av Svenssons stiftelse tog sin början. SNF handhar försäljningen av de objekt som redan finns i de statliga samlingarna, stiftelsen tar emot, förvaltar och delar ut i enlighet med K. Maj:ts något vaga bestämmelser, som förtydligats genom särskilda styrelsebeslut.

Sedan dess har mycket hänt. SNF har i lokalbristens tecken flyttat till egen våning, även om man enligt särskilt kontrakt disponerar ett "Svensson"-rum med anknytning till KMK; den starka lokaliseringen till KMK, som tidigare skötte distribution, höll boklagret etc, har i övrigt upphört. Vitterhetsakademien har förlorat sin uppgift som styrelse för ämbetsverket (1975) men har kvar sin representant i Svenssons styrelse. KMK har blivit ett eget museum under riksantikvariens, men har samma verksamhetsstyrelse som riksantikvarieämbetet och de två andra museerna. Dess lokalfråga är olöst och har nu i mer än tio år sysselsatt tre chefer efter varandra – Brita Malmer, Ulla Westermarck och mig själv.

Just lokalerna utgör det stora, allt överskuggande problemet. En utredning på 1970-talet kom till ett behov av ca 1850 m² (trots prutningar), men på Storgatan/Narvavägen disponerar vi endast ca 1 000 m²! Filialer har måst inrättas på Sandhamngatan (forskningsprojektet samt avdelningen för sedel- och bankhistoria), i Garnisonen (magasin) och i Bålsta (magasin). Sedan utredningen gjordes har dessutom professuren i numismatik tillkommit. "Filialerna" är helt oanvändbara för utställningsändamål. Högst upp i Historiska museet på Narvavägen disponerar KMK fyra större och mindre salar för publika ändamål. På de tre basutställningarna (medaljer, svenska mynt och sedlar, svenska besittningar) har mycket arbete och mycket pengar lagts ned och de hör till de främsta i sitt slag i Europa. Ett litet rum – tidigare "världens mynt", men indraget efter rånöverfallet 1983 – används för tillfälliga utställningar.

Såväl medaljsalen som de två

myntsalarna är förnämliga produkter och kan inte utan vidare rivas; i dag skulle kostnaderna för nybyggnad vara oöverstigliga. Den vackra utformningen gör att de närmast borde skyddas som kulturminnen. Emellertid är det frustrerande för oss som arbetar där och likaså för våra återbesökare att aldrig kunna se några förändringar, frånsatt en eller annan tillfällig utställning i det lilla rummet eller på medaljsalens tomma golvytter. Det har också visat sig utomordentligt svårt att få publiken att hitta till KMK. Läget "två trappor över gården" i ett stort, huvudsakligen åt arkeologi och medeltida konst ägnat historiskt museum har medfört, att endast en minoritet stockholmare har besökt oss eller ens vet var vi ligger. En med stora ansträngningar framtagen och av stiftelserna understödd utställning som den vi nyligen hade om guldmynten från "Kronan" gav inte den utdelning i publiksiffror som man hoppats; med ett annat läge, med ingång "från gatan", hade resultatet varit ett annat, det är jag övertygad om.

Trots de nämnda problemen är vi fullt medvetna om att KMK måste "ställa ut eller dö". Hur mycket vi än tyngs av andra arbetsuppgifter – jag skall återkomma till dem – är vi tvungna att åtminstone visa våra goda avsikter, även om publiken sviker – fast det ofta känns som om vi gjorde utställningarna enbart för att ha något att visa upp i vår budgetskrivelse till departementet (samt en och annan "stamgäst").

Under rådande förhållanden – dvs med otillräckliga och illa belägna utställningslokaler – har vi därför beslutat att i största möjliga utsträckning satsa på extern verksamhet. Det tog sin början redan under hösten 1986 med en skärmutställning i Gallerian i Stockholm, framställd i samarbete med Sparbanksföreningen. Mera skall följa. Förhoppningsvis kan Sparbankernas önskan om ett framtida museum i våra lokaler tjäna som ett påtryckningsmedel. Det framstår ju som helt otänkbart att genomföra något dylikt i den nuvarande byggnaden – det kräver utflyttning och inte vartomhelst, utan till en "publikvänlig" del av

Stockholm. Krav framställda av Riksbanken och våra revisorer medför dessutom, att säkerheten måste beaktas mera än som tidigare skett. Samlingarna skall ju bevaras för framtiden!

De många interna arbetsuppgifter som åvilar KMK är till större delen osynliga för allmänheten, som inte har vår instruktion i bokhyllan, förmodar jag. Alla myntfynd från hela Sverige skall granskas, konserveras och bestämmas vid vår institution och därefter fyndfördelas vid sammanträde inför riksantikvariens. De ordinarie samlingarna skall överses, omkatalogiseras och med tiden överföras på data (ett i och för sig gigantiskt projekt, till vilket Svenssons Stiftelse givit ett mycket generöst stöd i initialskedet). Mynten och medaljerna tar skada av de ökade luftföroreningarna och måste omgående konserveras vid ämbetsverkets underbemannade tekniska avdelning (KMK har ingen egen personal för detta.). De vetenskapliga projekten skall drivas vidare (också här med stiftelsestöd). Manuskript skrivna av utomstående måste läsas och kommenteras, studerande vägledas, intresserade amatörer tas emot, eller få föreläsningar i och utanför Stockholm, brev från in- och utland besvaras, forskare släppas in och ibland daltas med i dagar och veckor, medaljkonstnärer och medaljbeställare få råd etc. etc.

Insändaren nämner Statens Kulturråds nyligen avlämnade utredning om centralmuseernas roll. Den gäller bl a hur dessa skall kunna lämna *ännu mera* bistånd till sina kolleger ute i landet, men detta får *inte* kosta några pengar (utredningen föreslår anslag till tre projekt, varav endast ett och då marginellt berör KMK, nämligen en större, historisk utställning där flera centralmuseer går samman). Eftersom anslagen blir oförändrade och arbetslagstiftningen har stränga regler beträffande övertid betyder detta endast, att vår verksamhetsplanering i början av detta år måste innefatta en diskussion om vilken eller vilka verksamheter som måste skjutas på framtiden.

Det är ju beklagligtvis så, att KMK är ett "svagt" museum. Efter 20 års utredningar, under vilka

den stora huggsexan beträffande anslag och personalförstärkningar i huvudsak gick oss förbi, omorganiserades riksantikvarieämbetet och historiska museet 1975, varigenom det bl a blev tre självständiga museer under samma hatt. Men sötebrödsdagarna var slut, det bidde en tumme. KMK har – liksom Medelhavsmuseet – att använda de gemensamma resurserna samt att, när det gäller utställningar, utnyttja Historiska museets verkstad. För några år sedan började dessutom nedskärningarna, inte särskilt muntra för den som ingenting fått under "de rika åren". Utan stiftelserna och då i synnerhet Svenssons hade vi fått tillbringa en rent vegetativ tillvaro.

Numera har nedskärningarna gått så pass långt att vi inte kan räkna med någon nämnvärd verkstadshjälp – det blir att arbeta med egna rosenfingrar. Dock bär det oss emot att vid varje tillfälle springa och böna hos stiftelserna. På något sätt känns det som att ha fått ännu en ledningsgrupp utöver vår egen verksamhetsstyrelse – och det är ju ändå inte meningen!

Jag vill avslutningsvis framhålla, att vi enligt vår åsikt nog så väl känner vad vi måste göra "i kulturupplysningens tjänst" men att detta främst gäller folkundervisningen i stort och att specialutställningarna i egna lokaler då får sitta emellan. Kulturrådets utredning hotar vår självständighet – jag kan inte redogöra i detalj för detta – och om vi inte koncentrerar oss på uppgiften att marknadsföra oss utanför våra egna lokaler och därigenom påskynda en lösning av lokalfrågan, sitter vi snart igen i riskojan!
Lars O. Lagerqvist

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/813 73

Numismatisk frågesport

vid SNF:s julfest onsdagen den 10 december 1986 återger vi nedan till nytta och glädje för dem som inte kunde delta.

Fråga 1: Elias Brenner, en av alla tiders största svenska numismatiker föddes år 1647 i Storkyro i Finland. Vilket år gick han ur tiden?

1. 1707
- X. 1717
2. 1727

Fråga 2: I Spanien utgavs år 1566 ett mynt som kallas pistol. I vilken metall slogs detta mynt?

1. guld
- X. silver
2. koppar

Fråga 3: När avskaffades officiellt den svenska myntvalören penning?

1. 1576
- X. 1676
2. 1776

Fråga 4: En svensk regent i modern tid hade ett valspråk som bestod av endast ett ord. Vem var det?

1. Karl IX
- X. Gustav III
2. Gustav IV Adolf

Fråga 5: När kom det första svenska myntet med valören 10 öre?

1. 1845
- X. 1855
2. 1865

Fråga 6: Hedlinger (1691–1771) är en av de allra yppersta medaljkonstnärer som verkat i Sverige. Han var bördig från Schweiz men vad hette han i förnamn?

1. Carl August
- X. Carl Johann
2. Johann Carl

Fråga 7: Ett sällsynt mynt i den svenska myntserien är i mark ortig som såldes på SNF:s senaste auktion. För vilken regent slogs detta mynt?

1. Johan III
- X. Karl IX
2. Sigismund

Fråga 8: Ett vanligt motiv på de äldsta romerska myn-

ten är ett huvud med två ansikten. Vilken gud avses?

1. Zeus
- X. Artemis
2. Janus

Fråga 9: Namnet Krüger förknippas med ett speciellt mynt. Från vilket land kommer det myntet?

1. Sydafrika
- X. Australien
2. Västtyskland

Fråga 10: Moder Svea infördes på svenska sedlar under 1800-talet. När?

1. 1880
- X. 1885
2. 1890

Fråga 11: När tillkom Sveriges enda egentliga militära utmärkelser, medaljerna för tapperhet i fält och till sjöss?

1. 1788 och 1790
- X. 1740 och 1741
2. 1719 och 1720

Fråga 12: Under ett av sina svårare uppdrag i Stockholms undre värld var det en gång nödvändigt för privatdetektiven Ture Sventon att fastställa den numismatiska trovärdigheten hos ett vittne. Han ställde då frågan: "Vilket av följande alternativ är namnet på en svensk myntort?"

1. Temlan
 - X. Semlan (här fick privatdetektiven hjälp med uttalet av sin assistent ity han hade svårigheter med att uttala s)
 2. Kemlan
- Vittnet var ytterst kunnigt och svarade alltså?

Lycka till med svaren!

Torbjörn

Rätt svar på s 23.

**GYNNA
SNT:S
ANNONSÖRER**

FÖRKORTNINGAR som ofta återkommer i SNT

- Ant(ell) = Appelgren, T.G., och Tudeer, L.O.H.: Förteckning öfver Antellska myntsamlingen i Helsingfors svenska mynt. I–III. Helsingfors 1906–36.
- App(elgren) = Appelgren, T.G.: Gustav Vasas mynt. Stockholm 1933.
- Bo(nnier) = Beskrivning öfver Isidor Adolf Bonniers samling av Carl XI:s mynt, utgiven av Berta Holmberg. Stockholm 1931.
- Brenner = Brenner, E.: Thesaurus nummorum sueo-gothicorum... Stockholm 1691 (1:a upplagan, även i nytryck med kommentarer av N.L. Rasmusson och E. Nathorst-Böös) och 1731 (2:a upplagan, utg. av N. Keder).
- Bruun = Sammlung des Herrn L.E. Bruun, Kopenhagen: Schwedische Münzen. 1–2. Auktionskatalog A. Hess, Frankfurt a.M. 1914.
- Hild(ebrand) = Hildebrand, B.E.: Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer. 1–2. Stockholm 1874–75.
- Hy(ckert) = Hyckert, B.E., och Lilienberg, V.E.: Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor. 1–2. NM XVII: 1–2. Stockholm 1905–17.
- KMK = Kungl. Myntkabinetet, statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria
- Lindgren = Lindgren, T.: Sveriges mynt 1719–1776. Stockholm 1953.
- LL = Lagerqvist, L.O.: Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt. Stockholm 1970.
- NM = Numismatiska Meddelanden, utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen, Vol. 1 ff. Stockholm 1874 ff.
- NNA = Nordisk Numismatisk Årsskrift. 1936 ff.
- NNUM = Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. 1936 ff.
- Ossbahr = Ossbahr, C.A.: Mynt och medaljer slagna av främmande makter i anledning av krig mot Sverige. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Uppsala–Stockholm 1927.
- SB = Ahlström, B., Almer, Y. och Jonsson, K.: Sveriges besittningsmynt – Die Münzen der schwedischen Besitzungen – Coins of the Swedish Possessions. Stockholm 1980.
- SM = Ahlström, B., Almer, Y., och Hemmingsson, B.: Sveriges mynt 1521–1977. The Coinage of Sweden. Stockholm 1976.
- SNF = Svenska Numismatiska Föreningen
- Sti(ernstedt) = Stiernstedt, A.W.: Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter. 1–2. Stockholm 1871–72.
- Th(ordeman) = Thordeman, B.: Sveriges medeltidsmynt. Nordisk Kultur XXIX, Stockholm 1936.
- T(ingström) = Tingström, B.: Svensk numismatisk uppslagsbok. Mynt i ord och bild 1521–1972. 3:e uppl. Stockholm 1972.
- W(ahlstedt) = Wahlstedt, A.: Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor. I. Ny följd. Numismatiska Meddelanden XXIV. Stockholm 1925. Tredje följd. Numismatiska Meddelanden XXIX:1–2. Stockholm 1937–43.

Samfundet Kungl. Myntkabinetets Vänner

grundades 1948 med uppgift att stödja verksamheten vid KMK och att bidra till samlingarnas utökande genom gåvor. Det står under beskydd av H M Konungen. Medlemmarna har fritt inträde till alla utställningar som ordnas av KMK samt får fortlöpande information om verksamheten. Dessutom ordnas särskilda visningar, föredrag och utflykter några gånger under året. Intressanta trycksaker har tillställts medlemmarna gratis eller till nedsatt pris. Samfundet utger också (dock inte regelbundet) egna medaljer som kan förhandsbeställas.

Årsavgiften är f n 50 kr (ständig medlem – dock ej juridiska personer – betalar 12 ggr årsavgiften, dvs just nu 600 kr) och kan sättas in på postgiro 35 48 60-9.

Numismatiska Institutionen

Måndagsseminarier i numismatik våren 1987, Sandhamngatan 52 A, kl. 18.30

2 mars

Orientering om projektet "Byzantine coins found in Sweden". B. Malmer, Inger Hammarberg, Torun Zachrisson.

9 mars

Septimius Severus' myntreform 194–195. Lennart Lind. Postseminarium. Anmälan tel. 08/783 94 34 senast 27 febr.

16 mars

En stampstudie över Sven Estridsen Hauberg typ 28. Ulla Silvegren.

23 mars

1100-talsmynt i svenska fynd – problem och metod. Eva Svensson. Inledning B. Malmer.

Välkomna!
Britta Malmer

Plate Money – the world's largest currency

Så heter Bertel Tingströms storverk, som utgivits av Kungl Myntkabinetet och som senare skall recenseras i SNT. I detta nummer av tidningen bif en broschyr som kan användas av alla nordiska läsare. Priset för boken (inbunden) är 550 kr inkl moms och frakt. Den är ett oundgängligt referensverk för alla museer och samlare som intresserar sig för plåtmynten, rikt illustrerat i färg och svartvitt. Alla kända plåtmyntsstämplor är avbildade i den avslutande katalogen.

Utom Norden distribueras boken av Spink & Son Ltd, London.

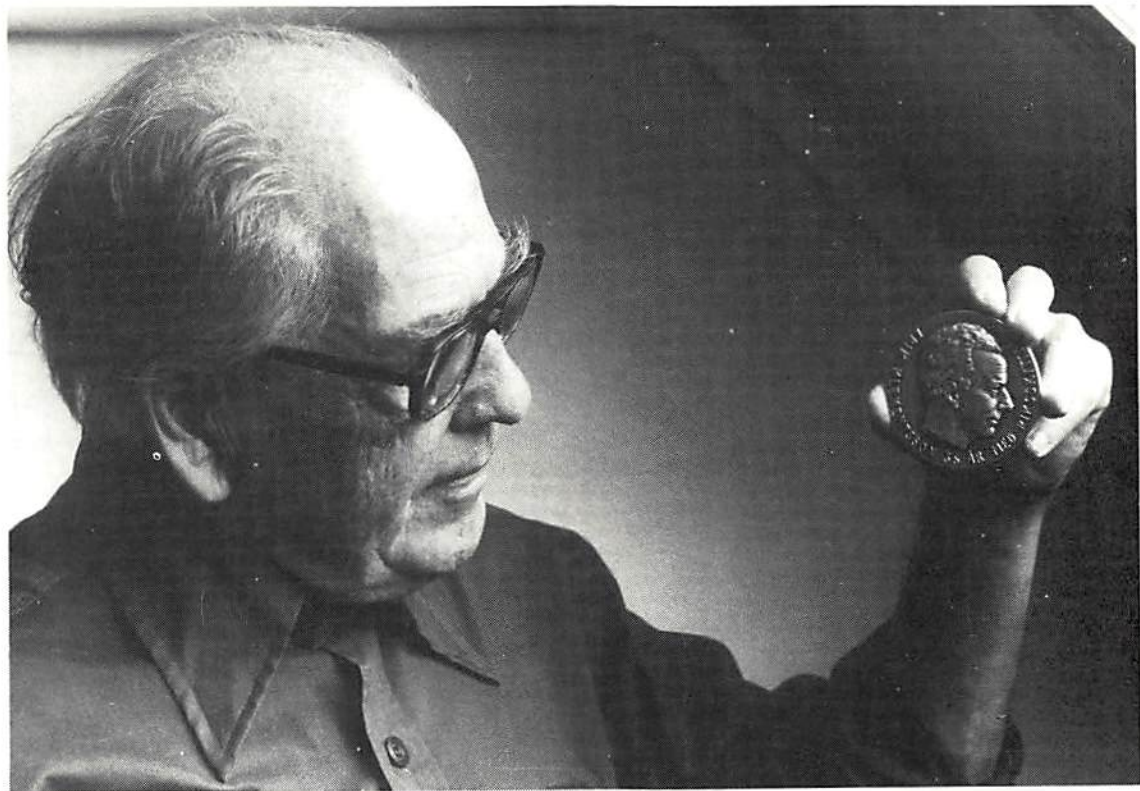
LLt

Mitt i City

PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

David Otto Wretling, konstnär

David Otto Wretling var född i Umeå, den 18 december 1901. Fadern, Otto Wretling, som var fabrikör, drev ett möbelsnickeri i Umeå, där han stundom även ritade och byggde hus. Han var även en begåvad amatörmålare. Genom honom kom unge David tidigt i kontakt med konst och konsthantverk. Jämsides med skolan bedrev han studier av teknisk natur i aftonskola. 1922–1925 gick han på Konstakademien med Carl Milles som en av lärarna. För förkovran i konstnärsyrket reste Wretling 1925–1927 till Italien, 1929 (1932) till Frankrike. 1930 for han till Paris och Académie Scandinave. Han var gift 1934–1956 med Inga Larsson och avled i Stockholm 1985, 84 år gammal.

Under de mer än fem decennier konstnären var verksam, framvisar han en rik och mångfasetterad produktion. Arbetsmaterialet är olika slag av trä, sten och terracotta, marmor och brons. Hans motiv är profan och religiös skulptur i monumentalfORMAT, genrebilder, porträtt och medaljer. Det monumentaliska skapandet överväger. Det skulle föra för långt och här är ej heller rätta platsen att gå in på David Wretlings kolossala verksamhet som skulptör. Intresserade må vända sig till något uppslagsverk (t ex Svenskt Konstnärslexikon) och där hänförd litteratur. Stilen kan betecknas som realism med force, känsla för den profana världens all daglighet och en konstfullhet närmande sig episk vältalighet. Denna lilla utställning i Kungl. Myntkabinettet är en uppföljning till en nyligen hållen ateljéutställning, Grev Turegatan 14 i Stockholm, över David Wretlings skulpturarbeten (8/11–23/11 1986). Syftet är att försöka belysa en sida av Wretling, mera i skymundan än hans övriga konstnärsskap; medaljgravörens. Konstnärens fruktbara realism, för att inte vara så djärv att benämna den renodlad naturalism, kommer tydligast till uttryck i porträttet, varför Kungliga Myntkabinettet ser som en viktig uppgift att skära ännu en lager till ett kanske mindre känt formspråk hos en eljest välkänd konstnär.

Th. B.

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
 Ingång Narvavägen (hörnet
 Linnégatan), 2 tr.
 Stockholm

På grund av ombyggnadsarbeten
 under hösten kommer
 utställningarna att vara begränsat
 tillgängliga och tidvis helt stängda.
 Se meddelanden i pressen eller ring
 vår telefonväxel före ett besök!

Aktuell programinformation:
 08-783 94 00

Museet:
 Tisdag–söndag 11–16
 Måndag stängt
 Besöks tid: tisdag 13–16
 ingång Narvavägen
 Besöksadress (efter
 överenskommelse
 om tid per telefon):
 Storgatan 41

Postadress: Box 5405,
 114 84 Stockholm
 Tel.: 08-783 94 00

RECENSIONER

Hermann Dannenberg, Studien zur Münzkunde des Mittelalters (1848-1905). Ausgewählt und eingeleitet von Bernd Kluge. Leipzig 1984. XXXIX + 922 sidor samt 43 planscher. Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik.

1800-talet var den stora genombrottsperioden för de humanistiska vetenskaperna, så också för numismatiken. I Sverige dominerades skeendet först av personer som Bror Emil Hildebrand (anglosaxiska mynt samt svenska kungliga medaljer) och Carl Johan Thornberg (kufiska mynt) och senare av Hans Hildebrand (svenska medeltidsmynt) och August Wilhelm Stiernstedt (svenska kopparmynt och polletter mm). Deras verk inom resp områden är ännu idag de främsta referensverken.

Även om det material de hade till sitt förfogande var betydligt mindre än det vi idag ställs inför kan man inte låta bli att djupt beundra den enorma arbetsinsats som de då utförde. För forskningsprojekt som då påbörjades och avslutades av en person krävs idag laginsatser.

I Tyskland var Hermann Dannenberg en av dessa stora som i Sverige gjort sig mest känd för standardverket över de tyska mynten under vad som motsvarar den senare vikingatiden (911-1125). *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, del I-IV, Berlin 1876-1905. Alla som har arbetat med de totalt ca 80 000 tyska mynten i de svenska vikingatidskatterna vet hur outhärligt Dannenbergs verk är.

Dannenbergs numismatiska intressen var omfattande men hans speciella period var medeltiden och framför allt tyska mynt från 900- och 1000-talen. Han var en av de första som insåg fyndens betydelse för bestämningen av mynten och i hans digra bibliografi ingår inte mindre än 75 fyndpublikationer, varav 32 behandlar vikingatid. En stor del av den här föreliggande samlingsvolymen med ett urval av Dannenbergs produktion utgörs också följdriktigt av publikationer som beskriver fynd från huvudsakligen nuvarande Östtyskland, Polen och Sovjetunionen. Det största fyndet utgörs av Vossberg, nära Usedom, DDR, nedlagt efter 1084, där Dannenberg publicerar 4737 ex. Även om dessa fynd delvis finns summariskt publicerade i senare polska sammanställningar är

det nödvändigt att anlita originalpublikationerna över resp fynd. Dannenbergs fyndredogörelser utgör härmed också ett viktigt jämförelsematerial vad gäller sammansättningen för de svenska myntfynden från vikingatiden som för närvarande är under publicering i serien *Corpus Nummorum Saeculorum IX-XI qui in Suecia reperti sunt*, och varav 7 av planerade 30 volymer hittills har utkommit.

Dannenberg besökte myntkabinetet i Köpenhamn vid två tillfällen, 1872 och 1879, för att bese deras bestånd av vikingatida tyska mynt (som ännu idag inte är publicerade annat än i form av uppsatser över en del av de enskilda fynden). Till Stockholm och de betydligt rikare fynden där kom emellertid Dannenberg aldrig trots flera försök (utförligt skildrat av Vera Hatz, *Gemeinschaftsarbeit mit Schweden. Die Bearbeitung der deutschen Münzen aus den Wikingerzeitlichen Funden Schwedens*, I. *Das historische Museum als Aufgabe*, Forschungen und Berichte aus dem Museum für Hamburgische Geschichte 1946-1972, Hamburg 1972, s. 121-127). I den fjärde volymen av *Die deutschen Münzen...* refererar han emellertid på s. 887 till beskrivningar av dittills obeskrivna typer som han fått sig tillsänt av Hans Hildebrand. Denne hade för övrigt själv planer på att publicera de tyska mynten i Stockholm, men därav blev ingenting.

Ansvarig för urvalet av uppsatser har Bernd Kluge vid Myntkabinetet i Östberlin varit. Kluge värdar idag en stor del av Dannenbergs samlingar eftersom de medeltida delarna inköptes i två omgångar, 1870 och 1892, till mycket förmånliga priser. Av Kluges förord framgår också att Dannenberg var född 1824 och publicerade sin första uppsats redan vid 24 års ålder. I likhet med Stiernstedt arbetade han inte med mynt till vardags utan var jurist, vilket gör deras författarskap än mer anmärkningsvärt. Dannenbergs uppsatser är spridda i ett otal tidskrifter och är därför ofta mycket svårtillgängliga idag. Förutom 22 av Dannenbergs viktigaste vikingatida och medeltida fyndpublikationer ingår också 6 publikationer med sammanställningar av tidigare obeskrivna mynt samt 2 "rena" uppsatser. Att denna senare del är så begränsad beror på att Dannenbergs styrka låg i materialhanteringen men inte i motsvarande grad av insikt om tex myntens ekonomiska funktion m m.

Kenneth Jonsson

Hamburger Beiträge zur Numismatik
Hefi 30/32 1976/78, Hamburg 1985. 520 S. 8 Tfl. ISSN 0072-9523.

Denna skriftserie grundades av Walter Hävernack 1947. Dess artiklar har i allmänhet sitt speciella intresse för oss i Norden. Varje häfte har en recensionsavdelning och i detta häfte upptar den mer än hälften av sidantalet. Recensionerna är sammanförda i ämnesgrupper och ger den numismatiskt intresserade en mycket fin orientering om nyheterna, särskilt för oss, eftersom flera av de till redaktionen knutna personerna genom sina anknytningar till CNS-projektet noga följer med vad som publiceras i Norden och kring Östersjöbacken.

Häftets första bidrag är *Die Rechnung und Zahlung mit Gold und Silber nach Zeugnissen des 6. bis 9. und 13/14. Jahrhunderts*. Författaren lämnar inte blott detaljerade uppgifter om hur man räknade och betalade under nämnda århundraden utan beskriver även förhållandet mellan metallerna guld och silver. Resonemangen börjar med myntformerna under kejsar Diocletianus och Konstantin den store och grundas sedan på otaliga skriftliga källor. Artikeln innehåller ett stort antal tabeller med beräkningar av ändrade förhållanden mellan guld och silver alltefter de ändrade utmyntningsförhållandena i Bysans, merovingiska och karolingiska rikena samt tysk-romerska riket.

Den andra artikeln, *Zum Problem der Verwicklung frühmittelalterlicher Dirhems und Miliaria*, behandlar förekomsten av kvicksilver på vissa arabiska och bysantinska mynt. Författaren Hans Jüngst redogör för hittills framlagda synpunkter på problemet och för sedan fram lösningen: medicinska skäl. Araberna tillskrev kvicksilver stor verkan i medicinskt hänseende; strök därför in de klädespersedlar som var närmast kroppen med kvicksilver och doppade gördelrepet däri. Eftersom mynten medfördes i gördeln, impregnerades dessa med kvicksilver. Förekomsten i miliaria-mynten förklaras av att dessa ofta utgjordes av överpräglade dirhemer.

Nästa artikel tar Tuukka Talvio upp utforskandet av de tyska mynten i de vikingatida fynden i Finland, *Die Erforschung der deutschen Münzen in den wikingerzeitlichen Funden Finnlands*. Artikeln inskränker sig dock inte därtill, utan beskriver fyndforskningen i dess helhet från Dijkman över Browallius, Geitlin och Alcenius fram till Nordman, Salmo och Granberg - en givande repetition!

Artikeln *Geldumlauf und Wirtschaftsregion, Untersuchungen am Beispiel Königlich Preussens und des Herzogtum Preussen in der Frühen*

Neuzeit beskriver penningflödets sammansättning och näringslivet i Väst- och Ostpreussen under 1500- och 1600-talen på grundval av myntfynden. Genomgången av småmynten, groschentypen, visar att Tyska Ordens mynt från 1400- och 1500-talen cirkulerade i området ända in på 1600-talet, att de polska mynten dominerade samt att det polska produktionsstoppet av småmynt under åren 1627–50 medförde ett stort inflöde av svenska mynt från Elbing och Riga, så att dessa dominerar i många fynd. När det gäller talermynt och dukater, hittas dessa främst i Västpreussen och är av övervägande holländsk härkomst, beroende på den stora sädesexporten från Weichselområdet till Holland under nämnda tid.

Ett nytt grepp på myntcirkulationen ger bidraget *Bargeld in hamburgischen Nachlass- und Güterinventaren des 16. bis 18. Jahrhunderts*. Författaren har genomgått ett stort antal dödsboförteckningar och publicerar sådana som specificerar penninginnehavet i olika myntslag.

Artikeln *Die Ausprägung von Mariatheresientalern im Auftrage des Oberkommandos der Wehrmacht für Zwecke der Auslandsabwehr im Winter 1941/42* ger oss inte blott denna händelse utan beskriver präglandet av detta mynt under åren mellan de två världskrigen på olika håll. Vi får bla veta om Italiens myntprägling inför kriget mot Abessinien 1935 och om Englands motsvarande åtgärd inför befrielsen av Abessinien 1941.

Häftet innehåller slutligen redovisningar av tre myntfynd och av nödmynt i Lithauen under 1500-talets slut och i Schleswig-Holstein under Napoleonkrigen.

NUF

Ingeborg Ursula Rauber-Zimmer: Die Frau in der Medaille. Landesmuseum für Kärnten, Klagenfurt 1976. 107 s. XXXIII Tf.

Kvinnan i centrum i numismatiska sammanhang är ovanligt. Den välkände författaren till ett överdärligt lexikon över medaljgravörer, Leonard Forrer, skrev dock 1938 "Portraits of royal ladies on Greek coins", som varmt rekommenderas till den som inte vill jaga runt i olika verk efter dessa personligheter och biografiska uppgifter om dem. En säregen infallsvinkel hade Albéric de Chastel de la Howardries, när han 1898 skrev om härmodets utveckling på syrakusanska mynt ("Syracuse. Ses monnaies d'argent et d'or au point de vue artistique. La coiffure antique et ses développements successifs" – med inte mindre än 147 mynt avbildade!).

Den nu anmälda boken är en katalog över en utställning, som anordnades i Wien 1975 i anledning av världsåret för kvinnan. Boken har följande kapitel:

Antiken (grekiska och romerska personligheter; gudinnor och kvinnliga symbolgestalter),
Mytologiska personligheter,
Kvinnan i medaljkonsten,
Jungfru Maria,
Helgon,
Regentinnor,
Berömda kvinnor,
Kvinnliga medaljgravörer.

Det är en fint illustrerad och välskriven katalog. Den ger dock en något begränsad syn på kvinnan under nyare tiden, därför att den är så inriktad på det tyskspråkiga området. Visst finns Jenny Lind med men inte Christina Nilsson, Gerda Qvist men inte Lea Ahlborn!

Med tanke på att vi äntligen fått en FIDEM-sektion i Sverige – som önskas all möjlig framgång till medaljkandens – och samlandets – fromma – kan jag inte underlåta att avsluta denna anmälan med att framföra den tanken, att sektionen bla kunde engagera sig för att i samarbete med Kungl. Myntkabinettet ordna en utställning av svenska kvinnliga medaljgravörers arbeten. Med det stämmingsläge som idag finns i vida kretsar borde detta vara en utställning som lockar till besök från sådana som annars rycker på axlarna åt denna, "den lilla konsten".

NUF

Honos Ella Kivikoski. Från Nordens och Estlands arkeologer. Helsinki 1973. 247 s. ISBN 951-9056-06-8.

Jag jagar med nöje festskrifter i europeiska antikvariat och detta gör, att jag inte vill undanhålla tidskriftens läsare kunskaper om dem. Denna finska, arkeologiska festskrift är mer än 10 år gammal, men hur många numismatiskt intresserade känner till den?

Från Norge berättar Anders Hagen i *Fra Summørledens jernalder* om två utgrävningar i Ålesundsområdet, som gett två guldmedaljonger, varav den ena är sammansatt av två guldbleck som pressats över två romerska kejsarmynt. Övriga fynd är ävenledes av stort intresse.

Svensken Mats P Malmer ger *En kologisk aspekt på tolkningen av den gotländska järnålderns myntfynd*. Malmer är kritisk mot Sture Bolins tes om myntskatterna som tecken på krig och härjningar. Efter att ha fördelat Gotlandsfynden på kust- och inlandssocknar kommer Malmer fram till att fyndens "omfördelning speglar en förändring i handelsorganisation" mellan sockengrupperna. Från att ursprungligen ha varit en angelägenhet för hela öns befolkning förändrades handeln till att åtminstone under vikingatid huvudsakligen ha drivits av en i kustlandet boende köpmansklass. Mycket intressant siffermaterial bygger upp denna tes.

Den finske medarbetaren Pekka Sar-

vas berättar – på finska, tyvärr utan svensk sammanfattning – om bysantinska myntfynd från 900- och 1000-talen.

Norskan Wencke Slomann presenterar med *Gullhalskedjen fra Tøyen på Høland* ett fint fynd av stämpelidentiska stora och små C- och D-brakteater. Dess sammansättning leder henne till att beakta andra, snarlika och närliggande fynd och att fundera över deras tillkomst.

Festskriften, som innehåller inte mindre än 34 bidrag, snuddar vid numismatiken i ytterligare några artiklar om kronologiska nivåer i Övre Norrland, om norsk kolonisering av Nord-Norge i förhistorisk tid och om Köping på Öland under vikingatiden. NUF

SPECIE MYNTHANDEL HB

Köper o säljer
Mynt • Sedlar • Medaljer

*Spec. Äldre svenska kopparmynt.
Sedlar före 1900.
Kommisionsuppdrag – Auktioner.*

Storgatan 19, Box 69
574 01 VETLANDA
Tel 0383/153 01

MEDALJNYTT

Medalj över Nils J Lindberg
Numismatiska Föreningen i Finland har till Nils J Lindbergs 60-årsdag den 5.11.1986 låtit prägla en medalj, som formgivits av Kauko Räsänen.

Nils J Lindberg var föreningens ordförande 1975–1983.

Åtsidan har, förutom namnet, den finska förkortningen av föreningens namn, SNY.

Frånsidan visar Afrodite som vänder sig mot den uppgående solen. Denna har formen av ett Syrakusa-mynt med ett tvåspann symboliserande humanismen och tekniken, som tillsammans för utvecklingen framåt.

Detta understryks också i den latinska texten i solstrålarna ATTES HUMANA ET TECHNICA MUNDI PROMOTRICES. Medaljens diameter är 70 cm.

Medaljen kan beställas i brons från sekreteraren Panu Saukkonen, Box 1, SF-00971 Helsingfors. Priset är 180:– mark.

Bild på omslaget.

MYNT NYTT

Frankrike, 10 francs 1986. Kungl Myntkabinettet. Foto G Hildebrand, ATA.

Fransk myntdebatt

1986 utkom en ny typ av 10 francs, som avbildas här. Den väckte en storm av ovilja hos allmänheten – det gör i och för sig alla nya mynt, men denna gång var ilskan större än vanligt. Anledningen till att en ny typ modellerades var dels att den gamla typen ansågs för stor, dels att den har förfälskats i en i modern tid ovanlig omfattning (man räknar med 30 miljoner exemplar!). Nu valde det franska myntverket ett format som ligger mellan 1/2 och 1 franc och dessutom en metalllegering av samma typ som dessa valörer. Det nya myntet är visserligen tjockare och med annan rand (med hänsyn till synskadade) men det har inte räckt. Det franska finansdepartementet har ingripit med en ovanlig åtgärd: man har stoppat den fortsatta utgivningen och tillsatt en enmansutredning. Fortsättning lär nog följa!

Myntets åtsida visar den galliska tuppen, valör, årtal och inskriften REPUBLIQUE FRANÇAISE; nedtill konstnärssignaturen Jimenez. På framsidan är Frankrikes karta överlagd med "Mariannes" huvud och i omskriften läses *Liberté Égalité Fraternité* [frihet, jämlikhet, broderskap]. Ytterligare en typ skall ha utgivits, som vi emellertid ännu inte har möjlighet att illustrera.

Frankrike utgav också under 1986 ett mynt om 100 francs till 100-årsminnet av den stora gåvan till USA – the Statue of Liberty i New York. Även i detta fall hoppas vi få återkomma med en bild i sinom tid.

LLI

**GYNNA
SNT:S
ANNONSÖRER**

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISTISKA FÖRENING (MYNTKLUBBEN) sammanträder 24/2, 26/3, 28/4 på Nya Gästis kl 19.00

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti). Undantag: december den 30/11. Ny lokal: Gillesstugan i Kolarby, Skogsvägen 5, Fagersta. Tid: kl 19.00. Under verksamhetsåret anordnar myntklubben 4 st anbudsauktioner med senaste anbudsdag den 6 febr, 10 apr, 3 okt resp. 4 dec. Upplysningar: tel 0223/116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokal "Samlaren" Biblioteket Borlänge tisdagar kl 19.00 den 17/3, 12/5, 17/11. Möteslokal Kristinegården Falun tisdagar kl 19.00 den 17/2, 14/4, 18/8, 20/10, 15/12. Korta mötesförhandlingar, Bytesaktiviteter och som regel ett tema varje gång.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Mötesdag: 8/12. Lokal: Traktören, Köpmansgatan 20, 6 bg. Tid: 19.00 9/2. Hur går trenderna på myntmarknaden, paneldebatt, auktion, 9/3. De amerikanska ädelmetallernas roll i den europeiska världshandeln 1500–1800, 13/4 Norska mynt efter 1814, bakgrund och "hur samla", 11/5 Att samla antikt. Att samla medaljer, Att samla utländskt, Att samla motiv. Antiksektionen: Lokal Schackspelets Hus, Haga Kyrkogatan 3. Tid 18.30. 5/2 Bibelns mynt. 19/2 Kontramarkeringar på grekiska mynt i romarriket. 5/3 Att analysera och tolka antik konst. 19/3 Ostindiskt, 9/4 Bysantiska mynt, 23/4 Marcus Auerlius. Medtag mynt. 14/5 Alexandriska mynt. Upplysningar: tel 031/17 79 70 (Bo Nordell) under dagtid, ej helger eller lörd/sönd.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51. Datum ej meddelat.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0485/312 81, 080/115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÅLVDALENS MYNTSAMLARE har möte. Upplysningar: 0563/407 25. Datum ej meddelat.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30 den 20/2, 20/3, 24/4, 15/5, 12/6, 17/7, 21/8, 18/9, 16/10, 20/11 och 18/12. Listor och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.15 den 4/2, 4/3 (års-möte), 1/4, 6/5. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011/12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö, kl 19 den 27/1, 24/2, 31/3, 28/4, 26/5, 25/8, 29/9, 27/10, 24/11. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/ i86 80.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, har möten med auktion den 8/2, 8/3 och 10/5. Lokal Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar tel 0500/808 50 (Thord Lund).

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING, Malmö. Mötesadress IOGT, Kungsgatan 16 A. Möten 26/2, 26/3, 23/4, 21/5, 24/9, 29/10, 26/11. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september-maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Upplysningar: tel 0226/562 78.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Söderslättis Sparbanks samlings-sal, C B Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 den 12/2 (årsmöte), 12/3, 9/4 och 14/5. Upplysningar: tel 0755/619 38 eller 313 14.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA. 17/2 auktion, 17/3 årsmöte, 21/4 föredrag. Lokal: Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplysningar: 018/11 5000.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15 den 30/1, 27/2, Myntets dag 14/3 (Stadsbiblioteket), 27/3, 24/4, 28/8, 25/9, 30/10, 27/11. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar: tel: 0345/112 95. Lokal: Finnvedens Sparbank (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö, har möte med auktion den 24/2, 2/4 kl 18.30 i Röda Korssets lokal, Kungsg. 18, Växjö. I slutet av april resa till Frimynt -87 i Helsingborg. Upplysningar 0470/731 14. Myntmessa anordnas 4/10 å Smålands museum.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på Jakobsbergsgatan 13 A kl 19.00 första onsdag i månaden sept-dec. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021/13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019/13 52 13. Datum ej meddelat.

AUKTIONER

Februari

10 Stockholms
Auktionsverk

Mars

22 Antikören,
Göteborg

April

9 Stockholms
Auktionsverk
25 Svenska
Numismatiska
Föreningen
(endast medl.)

Maj

9-10 B. Ahlströms
Mynthandel AB
Obs! Ändrat datum.

UTLÄNDSKA

Februari

6-7 Freiburg, Kricheldorf
11-14 Düsseldorf, Winter
18-20 München, Hirsch Nachf.
24-25 Kiel, Oldenburg

Mars

11 Zürich, Bank Leu AG
12 Zürich, Spink
18-20 Köln, Münz Zentrum
23-25 Osnabrück, Künker

April

1-3 Köln, Schulten + Co.
9-10 München, Partin Bank
13-14 Kölner Münzkabinett,
Köln
27-29 Bern, Credit Suisse

Maj

6-8 Frankfurt, Peus Nachf.
12 Zürich, Bank Leu AG
13-15 München, Hirsch Nachf.

Juni

17-18 Zürich, Spink
25-26 München, Hirsch Nachf.

MÄSSOR

Mars

26-29 Antikmässan, Älvsjö,
Stockholm

April

25-26 Frimynt, Helsingborg

Oktober

4 Värends Numismatiska
Förening, Växjö, anord-
nar Myntmessa på Små-
lands museum.

Rättelse

Genom ett missförstånd föll två av de grekiska bokstäverna bort i Ulla Westermarks artikel om Gävor till Kungl Myntkabinettet från Sven Svenssons stiftelse för numismatik under 1985, tryckt i SNT 1986:9/10. Det gäller s 266, vänstra spalten, mynt nr 8, där den fullständiga inskriften lyder AMKΓΓ.

Juniorträff

Vårens första juniorträff äger rum *tisdagen den 10 februari kl 18.30*, som vanligt på Sandhamnsgatan 50 A = Riksantikvarieämbetets lokaler). Du tar dig lätt dit med buss 41. Tag gärna med dig några mynt, som du skulle vilja visa eller diskutera. Kanske har du ett mynt som du tycker är speciellt roligt eller intressant och som du kan berätta lite om för oss andra. Tag också gärna med dig någon kompis, som är intresserad, även om han/hon inte är medlem. Det får du extra poäng för i vårt närvarolotteri, som ger fina vinster så småningom. Skulle kompisen sedan bli medlem så blir det ännu fler poäng. Du lite äldre medlem, som känner någon yngre samlare: tala om denna träff för honom/henne.

Rolf Sjöberg

Rätt svar:

1. X	5. X	9. 1
2. 1	6. 2	10. 2
3. 2	7. 2	11. 1
4. X	8. 2	12. X

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08/11 08 07

MYNTAUKTION

Nr 3

22 MARS 1987

Sheraton Göteborg

Antikören

Stureplatsen 1

S-411 39 Göteborg

 031-183960

Den rikt illustrerade auktionskatalogen utkommer den 25 februari och erhålles enklast genom insättning av Skr 30:- på postgiro: 48 92 03 - 0.

ÅRSABONNEMANG 1987. Pris 50:-
Två auktionskataloger inkl. resultat-
listor + minst fyra lagerlistor.